

AMMATILLISEN PERHEKODIN OMAVALVONTASUUNNITELMA

Mirja Kultalahti

Opinnäytetyö, kevät 2015

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Kultalahti, Mirja. Ammatillisen perhekodin omavalvontasuunnitelma. 56 sivua, 2 liitettä. Helsinki, kevät 2014.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak, Helsinki. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Tämän kehittämispainotteisen opinnäytetyön tarkoituksena on ollut laatia sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviran määräykset täyttävä omavalvontasuunnitelma ammatillisen perhekodin käyttöön. Helsingissä sijaitseva ammatillinen perhekoti oli tämän työelämälähtöisen opinnäytetyön yhteistyökumppani. Ammatillisella perhekodilla ei ennen tätä opinnäytetyötä ole ollut käytössään omavalvontasuunnitelmaa.

Opinnäytetyössä tarkastellaan lastensuojelun perhehoitoa sekä ammatillista perhekotihoitoa, lastensuojelun sijaishuollon laatua, sekä omavalvontaa yksityisessä lastensuojeluyksikössä.

Ammatilliselle perhekodille tehdyn omavalvontasuunnitelman laatimisessa on otettu huomioon lastensuojelulain määräykset, sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviranomaisen antamat ohjeet ja määräykset sekä Etelä-Suomen aluehallintoviraston asettamat toimiluvassa esiintuodut edellytykset.

Omavalvontasuunnitelma on luovutettu perhekodin käyttöön marraskuussa 2014. Perhekodin palautteen mukaan valmiissa omavalvontasuunnitelmassa näkyy selvästi laatijan pitkä kokemus lastensuojelun saralta. Suunnitelman rakenne on selkeä, mutta osa-alueiden toisenlainen ryhmittely olisi saattanut lisätä suunnitelman selkeyttä. Omavalvontasuunnitelman sisältö on kattava ja siitä käyvät ilmi kaikki oleelliset asiat. Sisältö on esitetty viitekehykseen sopivalla tavalla.

Tätä opinnäytetyötä tehdessäni päädyin pohtimaan kahden erillisen omavalvontasuunnitelman tarpeellisuutta lastensuojelun sijaishuollon yksiköissä. Kaikkien kiinnostuneiden saatavilla oleva virallinen omavalvontasuunnitelma, sekä selkeä ja lyhyempi versio lapsia, heidän vanhempiaan ja muita läheisiä varten.

Asiasanat: ammatillinen perhekoti, produktio, laatu, lastensuojelu, omavalvontasuunnitelma, sijaishuolto

ABSTRACT

Kultalahti, Mirja

Self-monitoring Plan for a Professional Family Foster Care Unit

55 p., 2 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2015.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree: Bachelor of Social Services,

Option in Social Services and Education

The thesis with emphasis on work improvement aims at producing a self-monitoring plan for a private professional family foster home, in accordance with instructions given by the National Supervisory Authority for Welfare and Health (Valvira). The private family foster home, situated in Helsinki, which up to now did not have such plan, is the cooperation partner of this study.

Four aspects of child welfare activities were examined: firstly out-of-home care and the placement process in that connection; secondly family foster care as part of child welfare; thirdly the quality of family foster care; and fourthly the self-monitoring system at a private-driven child welfare unit, by means of literature study.

While drawing up a self-monitoring plan for the professional private family foster home unit in case, both the provisions of the Child Welfare Act 417/2007 (Finlex) and instructions given by the National Supervisory Authority for Welfare and Health (Valvira) and requirements set by the Regional State Administrative Service Authority of Southern Finland, and laid down in the operating license, were observed. Preparing the self-monitoring plan in case was initiated in the Summer of 2014, and was finalized in Autumn 2014.

While working for this thesis I came to reflect on the need and feasibility of two different versions of self-monitoring plan at child welfare based out-of-home placement units – one comprehensive, multiaspect and meticulous for authorities and partners, and another, rather simple, clear and concise for the children and youths, their parents and those having the custody of them.

The self-monitoring plan was handed over to the family foster home in case in November 2014. According to the feedback from the foster home personnel the lengthy “official” version, dealt with here, was in any case helpful. The structure of the plan is meant to be clear still another kind of grouping of the paragraphs might have enhanced the clarity. The concepts and the vocabulary, as well might have been made more precise in the initial sections of the work. The contents of the plan are supposed to meet the requirements while being presented in due manner.

Keywords: child welfare, out-of-home care, professional foster home, production, self-monitor plan

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 SJAISHUOLTO	7
2.1 Sijaishuollon perusteet	7
2.2 Sijoitusprosessi	8
2.3 Sijaishuollon eri muodot	10
2.4 Ammatillinen perhekoti	12
3 LAATU SJAISHUOLLOSSA	15
3.1 Laadun perustekijät	15
3.2 Lastensuojelun laatu	16
3.3 Sijaishuollon laatu	18
3.4 Laatu ammatillisessa perhekodissa	19
4 OMAVALVONTA	22
4.1 Yksityisen sosiaalihuollon omavalvonta	22
4.2 Ammatillisten perhekotien omavalvontasuunnitelmia	22
4.3 Omavalvonta yksityisessä lastensuojeluyksikössä	23
4.4 Laadunhallinta ja omavalvonta	24
4.5 Valvontaviranomaiset	25
4.6 Rajoitustoimenpiteet	26
4.7 Omavalvontasuunnitelma	27

4.8 Lastensuojelun keskusliiton lausunto omavalvonnasta	28
5 OPINNÄYTETYÖPROSESSI	29
5.1 Opinnäytetyönä produktio	29
5.2 Toimintaympäristö	30
5.3 Toiminta ammatillisessa perhekodissa	31
5.4 Omavalvontasuunnitelman työstäminen	32
5.5 Ammatillisen perhekodin palaute omavalvontasuunnitelmasta	34
6 POHDINTA	35
6.1 Työskentelyn arviointi	35
6.2 Kehittämisehdotuksia	36
6.3 Ammatillinen kasvu	38
LÄHTEET	40
LIITE 1: Ammatillisen perhekodin omavalvontasuunnitelman sisältö	43
LIITE 2: Sijaishuollon valvonnan painoalueet	44

1 JOHDANTO

Sosiaalipalveluiden palvelurakenne on nopeasti muuttuvaa. Yksityisiä sosiaalipalveluita koskevaa lakia on uudistettu vastaamaan muuttuvaa palvelurakennetta. Laissa säädetään yksityisen sosiaalipalveluiden tuottajan laatimaan omavalvontasuunnitelman, jonka avulla palveluntuottajan toiminnan asianmukaisuus varmistetaan. (Omavalvonta yksityisessä sosiaalihuollossa, 2012, 3.)

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määrän koko ajan kasvaessa on lastensuojelun kentälle samanaikaisesti tullut paljon uusia palveluntuottajia. Valvontatyötä hankaloittaa lastensuojelutyökentän monimuotoisuus. Lapsilla on oikeus saada hyviä palveluita sijoituspaikassaan. Lasten sekä heidän vanhempiensa tai huoltajiensa sekä muiden omaisten on voitava luottaa sijoituspaikassa noudatettavan lakeja ja asetuksia sekä annettuja ohjeita ja suosituksia sekä sijoituspaikan toimivan eettisesti korkeatasoisesti. (Lastensuojelun ympärivuorokautinen hoito ja kasvatus 2013, 6.)

Sosiaalihuoltoon kuuluvan palvelun laatua määrittää lainsäädäntö, laatusuosituksien ja viranomaisten valtakunnalliset valvontaohjelmat. Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli laatia yksityisiä sosiaalipalveluita tuottavalle ammatilliselle perhekodille Valviran ohjeiden ja säännösten mukainen omavalvontasuunnitelma. Omavalvontasuunnitelma on kirjallinen kuvaus palvelujen laadun ja asiakasturvallisuuden varmentamiseksi ja parantamiseksi suunnitelluista menettelytavoista. Ammatillinen perhekoti jonka käyttöön suunnitelma tuli, on nyt toiminut vajaa kaksi vuotta ja tarve omavalvontasuunnitelmalle oli jo ilmeinen.

Tässä työssä puhutaan pääsääntöisesti lapsesta lastensuojelun laatusuosituksen mukaisesti, jossa todetaan lapsen olevan alle 18-vuotias henkilö. Nuori on laatusuosituksen mukaisesti 18–21-vuotias. (Lavikainen; Puustinen – Korhonen & Ruuskanen (toim.) 2014, 37 – 38; Lastensuojelulaki 2007.)

Opinnäytetyössäni perehdyin lastensuojelun ympärivuorokautisen sijaishuollon eri muotoihin. Erityisesti yritin etsiä tietoa lastensuojelun perhehoidosta ja ammatillisesta perhekodista sijaishuollon muotona. Omavalvonnan ollessa osa laadunhallintaa käsitellään tässä työssä laatua sijaishuollossa sekä sosiaalipalveluita valvovia viranomaisia. Kerron yksityisten sosiaalipalveluiden omavalvonnasta ja erityisesti omavalvonnasta lastensuojeluyksikössä.

Esittelen toimintaympäristön ja ammatillisen perhekotiperheen sekä toimintaa perhekodissa. Kerron opinnäytetyön prosessista laatiessani omavalvontasuunnitelmaa sekä pohdin omaa ammatillista kasvuani ja teen kehittämisehdotuksia. Opinnäytetyön liitteenä on ammatilliselle perhekodille laatimani omavalvontasuunnitelman sisällysluettelo.

Omavalvontasuunnitelman toteuttamisen yhteydessä olen osallistunut uusien toiminta- ja työtapojen kehittämiseen ammatillisen perhekodin käyttöön. Uusi sosiaalihuoltolaki tulee voimaan pääosin huhtikuussa 2015. Siinä veloitetaan julkisia sosiaalipalveluiden tuottajia järjestämään omavalvonta, joten opinnäytetyöstäni olen saanut arvokasta tietoa myös liittyen nykyisen työni lähitulevaisuuden vaatimuksiin.

2 SIAISHUOLTO

2.1 Sijaishuollon perusteet

Synnyttyään lapsi saa yksilölliset oikeudet, hänellä on samat oikeudet kuin aikuisillakin, oikeuksia kuten esimerkiksi perusoikeuksia ei ole sidottu ikään. Lapsilla on kaikille kuuluvien perusoikeuksien lisäksi erityisiä oikeuksia. Näitä ovat oikeus turvalliseen ja virikkeiseen kasvuympäristöön sekä monipuoliseen ja tasapainoiseen kehitykseen, lapsella on myös etusija erityiseen suojeluun. (Saastamoinen 2010, xv.)

Suomen perustuslain (1999) mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Lastensuojelulaki puolestaan korostaa voimakkaasti lapsen oikeutta osallisuuteen jokaisessa itseään koskevassa lastensuojelun prosessissa. Vanhemmat ovat vastuussa lapsensa huolenpidosta, hoidosta ja kasvatuksesta. Suomessa vanhemmilla ja muilla huoltajilla on oikeus yhteiskunnan apuun jos he eivät pysty huolehtimaan lapsensa hyvinvoinnista. Vanhempien tai huoltajien tarvitessa apua on lastensuojelun velvollisuus sitä antaa ja huolehtia lapsen hyvinvoinnista. Lastensuojelu on kunnan järjestämää palvelua. Lastensuojelupalvelun vastaanottaminen ei aina ole vapaaehtoista, on tilanteita joissa lastensuojelulain perusteella lastensuojeluviranomaiset joutuvat ryhtymään toimiin huolimatta siitä, että vanhemmat tai muut lapsen huoltajat eivät apua halua vastaanottaa. Lastensuojelun antama apu koskee kaikkia täällä asuvia lapsia. Avun saantiin ei vaikuta se mistä lapsi on tullut, mikä on hänen uskontonsa, eikä myöskään lapsen äidinkieli. (Lastensuojelun keskusliitto i.a, lastensuojelun perusta.)

Kansainvälisessä lapsen oikeuksien sopimuksessa todetaan (Yleissopimus lasten oikeuksista 1991)

Lapselle, joka on tilapäisesti tai pysyvästi vailla perheen turvaa tai jonka edun mukaista ei ole antaa hänen pysyä perhepiirissä, on oikeus valtion antamaan erityiseen suojeluun ja tukeen.

Sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai lastensuojelulain 83§ mukaisesti väliaikais määräyksen perusteella sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella (lastensuojelulaki 2007.) Sijaishuollolla pyritään turvaamaan lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten toiveiden ja tarpeiden mukaisesti. Sijoittavan kunnan vastuulla on sijoittaa lapsi sijaishuoltopaikkaan joka on lapsen tarpeiden mukainen (Lastensuojelun käsikirja 2014). Lapsia ei voida ottaa sijaishuoltoon terveydenhuollon antaman läheteen perusteella, eikä sijaishuollon yksikkö ole psykiatrinen tai päihdehuollon kuntoutusyksikkö (Lastensuojelun ympärivuorokautinen hoito- ja kasvatus 2013, 13).

Sijaishuollossa lapsella on oikeus hyvään kohteluun, laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon sekä tarpeitaan vastaavaan sijaishuoltopaikkaan. Lapsella on myös oikeus tavata läheisiään turvallisia henkilöitä sekä sosiaalityöntekijää tai muuta hänen asioistaan vastaavaa lastensuojelun työntekijää. Sijaishuollossa ollessaan lapsella on oikeus saada tietoa omasta tilanteestaan sekä oikeus saada käyttövaroja. Sijaishuollon aikana lapsen oikeuksien toteutumisesta vastaavat lapsen sijoittaneen kunnan sosiaaliviranomaiset, sijaishuoltopaikan työntekijät sekä lapsen vanhemmat. (Saastamoinen 2010, 1–2.)

2.2 Sijoitusprosessi

Lastensuojeluasia tulee vireille hakemuksesta tai silloin kun lastensuojelun työntekijä on saanut lastensuojeluilmoituksen taikka vastaanottanut pyynnön lastensuojelutarpeen arvioinnista tai muutoin on saanut tietää mahdollisesti lastensuojelun tarpeessa olevasta lapsesta. Asian vireille tulon jälkeen on sosiaalityöntekijän välittömästi arvioitava mahdollinen kiireellinen lastensuojelun tarve. Sosiaalityöntekijän on viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä lastensuojeluasian vireille tulosta ratkaistava, aloitetaanko lastensuojelutarpeen selvitys, tai todettava asian olevan sellaisen ettei se johda toimenpiteisiin. (Lastensuojelulaki 2007.)

Asiakkuus lastensuojelussa alkaa, kun vireille tulon vuoksi aloitetaan kiireelliset toimenpiteet tai lastensuojelutarpeen selvitys. Sosiaalityöntekijän on välittömästi ilmoitettava lapselle ja lapsen huoltajille lastensuojeluasiakkuuden alkamisesta sekä tehtävä merkintä asiakkuuden alkamisesta lastensuojelu asiakirjoihin. Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle tulee nimetä hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä. (Lastensuojelulaki 2007.)

Kunnan velvollisuus on ottaa lapsi huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, jos

- 1) puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä; tai
- 2) lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään.

Huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan kuitenkin ryhtyä vain, jos

- 1) Avohuollon tukitoimet eivät olisi lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia tai mahdollisia taikka ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi; ja
- 2) sijaishuollon arvioidaan olevan 4§ mukaisesti lapsen edun mukaista.

Huostaanoton perusteisiin on kiinnitettävä erityistä huomiota sijaishuoltopaikkaa valitessa. Suurta huomiota vaativat myös lapsen tarpeet, sisäsuhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden ylläpitäminen ja hoidon jatkuvuus. Lapsen mielipide, etu, toivomukset ja yksilölliset tarpeet on otettava huomioon. Lapselle tulee valita sellainen sijaishuoltopaikka joka parhaiten vastaa juuri hänen tarpeisiinsa. (Lastensuojelulaki 2007.)

2.3 Sijaishuollon eri muodot

Lapsen sijaishuoltoa ovat perhehoito, ammatillinen perhekoti, laitoshoido sekä muu lapsen tarpeiden mukainen sijoitus. Lastensuojelun sijaishuoltoa tarjoavan palveluntuottajan on tiedettävä mitä sijaishuollolla tarkoitetaan ja mikä on sen tavoite (Lastensuojelun ympärivuorokautinen hoito ja kasvatus 2013,13.) 31.12.2013 Huostaan otettuna olleet lapset on sijoitettu seuraavasti; perhehoitoon 52 %, ammatilliseen perhekotihoitoon 16 %, laitoshuoltoon 27 %, muu sijoitusmuoto 4 % (Säkinen & Kuoppala 2014, 5)

Perheessä lapsen on mahdollista saada hyvä hoito ja kasvatus sekä kehityksen ja ikätason mukaisesti huolenpitoa ja valvontaa jotka edesauttavat perusturvallisuuden kehityksessä ja antavat mahdollisuuden tasapainoiselle kasvulle ja kehitykselle. Koti on lapselle normaali ympäristö arkielämän taitojen oppimiseen ja antaa tarvittavan tuen lapsen taipumuksien ja toiveiden mukaiseen koulutukseen. Tavoitteena perhehoidolla on lapsen ja nuoren itsenäistymisen edistäminen ja nuoren kasvaminen vastuullisuuteen ja aikuisuuteen. (Lastensuojelun käsikirja 2014.)

Sijaishuollon ensisijaiseksi hoitomuodoksi lastensuojelun perhehoito on tullut 1.1.2012 lähtien. Käsitteenä perhehoito ei ole yksiselitteinen, esimerkiksi yleisesti käytetty käsite ”ammatillinen perhekoti” on nyky-lainsäädännölle tuntematon. Sosiaalihuoltolaissa (1982) perhehoito määritellään seuraavasti:

- 1) Perhehoitajain mukaisesti toimeksiantosuhteen perusteella annettava sijaishuolto, ja
- 2) Yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetun lain mukaisen luvan saaneissa perhekodeissa annettava sijaishuolto.

Perhehoitoa voidaan käyttää lastensuojelun avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltona huostaan otetuille lapsille ja nuorille. Perhehoito voi myös kuulua nuoren jälkihuoltopalveluihin 21 ikävuoteen asti. (Perhehoitoliitto i.a.) Perhehoitoa on lapsen ympärivuorokautisen huolenpidon, hoidon ja kasvatuksen järjestäminen hänen oman kotinsa ulkopuolella joko sijaiskodissa tai aluehallintoviraston luvan saaneissa yksityiskodissa eli ammatillisissa perhekodeissa.

Perhehoitomuotoina toimeksiantosuhteinen perhehoito ja luvanvarainen perhehoito erovavat monelta osin toisistaan. Lähinnä tavanomaista perhettä vastaavan kasvuympäristön lapsi saa toimeksiantosuhteisessa perhehoidossa. Luvanvaraisessa perhehoidossa eli niin sanotussa ammatillisessa perhekodissa on lasten kanssa siellä asuvilla ja heidän hoidostaan ja kasvatuksesta vastaavilla henkilöillä oltava kelpoisuuslain mukainen koulutus. Usein ammatillisessa perhekodissa työskentelee myös palkattua henkilökuntaa. (Saastamoinen 2010, 8.)

Nykyään lapsen sijaisperhe löytyy yhä useammin lapsen sukulaisten tai läheisten piiristä. Lastensuojelulaissa määrätään lapsen läheisverkoston selvittämisestä aina ennen lapsen sijoitusta (Perhehoitoliitto i.a, sukulaissijaisvanhemmuus). Sijoitetun lapsen ollessa sukulainen, sijaisvanhemmat suhtautuvat häneen todennäköisesti enemmän sukulaisena kuin sijoitettuna lapsena. Sukulaissijaisvanhemmat tuntevat yleensä lapsen taustan, vanhemmat ja huostaanottoa edeltäneen ajan jolloin heidän on muita helpompi suhteuttaa lapsi ja hänen käyttäytymisensä osaksi lapsen elämän kokonaisuutta. Sukulaisperheeseen sijoittaminen ei myöskään ole samalla tavoin leimaavaa lapselle kuin sijoittaminen vieraaseen sijaisperheeseen. (Koisti - Auer 2008, 32–33.) Näyttää siltä, että sukulaisten välinen yhteydenpito säilyy tiiviimpänä ja positiivisempänä siihen sukuun johon lapsi on sijoitettu. Lapsen toiseen sukuun yhteyksiä saattaa olla kovin vähän (Laisi 2011, 25.)

Sijaiskodilla tarkoitetaan yksityiskotia jonka perhehoitaja on tehnyt perhehoitajalain mukaisen toimeksiantosopimuksen. Perhekodin vanhempia kutsutaan sijaisvanhemmiksi. Tavoitteena perhehoidossa on taata lapselle kodinomainen hoito ja läheiset ihmissuhteet sekä lapsen sosiaalisen kehityksen ja perusturvallisuuden edistäminen. (Lastensuojelun käsikirja 2014.) Sijaisperheessä kasvamisen onkin todettu olevan erityisen tärkeää lapsen kiintymissuhteen kehittymisen kannalta. Sijaisperheessä lapsi saa hyvän perhe-elämän mallin sekä oppii elämän perusasioita. Usein sijaisperheestä lapsi myös saa elinikäiset ihmissuhteet (Perhehoitoliitto i.a ; Saastamoinen 2010, 9).

Sijaiskodissa on mahdollista samanaikaisesti hoitaa enintään neljää lasta mukaan lukien perheen omat alle kouluikäiset lapset, poikkeuksen tästä muodostaa hoidon antaminen sisaruksille tai saman perheen jäsenille. Seitsemää lasta voidaan sijaiskodissa hoitaa, jos lapsen hoidosta, kasvatuksesta ja huolenpidosta vastaa vähintään kaksi hoitopaikassa asuvaa henkilöä, joilla on perhehoitajalaissa säädetty kelpoisuus. Itsenäistyvän nuoren on mahdollista asua yksin sijaiskodin välittömässä läheisyydessä sijaitsevassa erillisessä asunnossa. Sijaiskodin on mahdollista rajoittaa lapsen ja tämän läheisen yhteydenpitoa, muita lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä ei voida sijaiskodissa käyttää. (Saastamoinen 2010, 9.)

2.4 Ammatillinen perhekoti

Ammatillisessa perhekodissa annetaan perhehoidon ja laitoshoidon väliin sijoitettavaa sijaishuoltoa. Ammatillinen perhekoti on yritysmuotoista toimintaa ja kuuluu toimialtaan yksityisen sosiaalipalvelun tuottajaksi (Ammatillisten perhekotien liitto ry i.a ja Lastensuojelun käsikirja 2014). Yrittäjyyteen kuuluvat perusasiat tulee hallita, ja mikäli perhekodissa työskentelee ulkopuolista henkilöstöä, on perhekodin pitäjillä oltava osaamista myös työnantaja velvoitteiden hoitamiseen.

Pääsääntöisesti ammatillinen perhekoti toimii yksityiskodissa, jossa sijoitettujen lasten kanssa yhdessä asuu kaksi hoidosta ja kasvatuksesta vastaavaa henkilöä. Ammatillisessa perhekodissa on kahta lasta kohden työskenneltävä vähintään yksi hoito- ja kasvatusvastuussa oleva henkilö. Perhekotivanhemmilta vaaditaan koulutusta ja kokemusta lastensuojelulain mukaiseen hoito- ja kasvatustyöhön. Ammatillisella perhekodilla tulee olla vastuhenkilö, jonka vastuulla on, että palvelutoiminta täyttää sille asetetut vaatimukset. Ammatillisen perhekodin vastuuhenkilön kelpoisuus on oltava sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain mukainen. Vähintään perhehoitajalain mukainen kelpoisuus on oltava ainakin toisella vanhemmalla. Jos perhekodissa hoidetaan useampaa kuin neljää lasta tulee kolmannella hoito- ja kasvatusvastuussa olevalla olla vähintään lähihoitajan kelpoisuus. Ammatillisen per-

hekodin vastuuhenkilöllä tulee olla riittävän pitkä kokemus työskentelystä lastensuojeluasioiden parissa. Myös muilla ammatillisessa perhekodissa työskentelevillä tulisi olla kokemusta lastensuojelutyöstä. (Lastensuojelun käsikirja 2014.)

Perhekotivanhemmat ottavat työhön ryhtyessään kokonaisvaltaisen vastuun lasten hoidosta ja kasvatuksesta. Perhekotivanhempana työskentely on sitovaa ympärivuorokautista työtä. Perhekodin henkilökunta ja samalla työyhteisö muodostuu ennen kaikkea perhekotivanhemmista yhdessä, perhekotivanhempien ollen yhtä aikaa myös puolisoita, vanhempia ja työtovereita. Samanaikainen kumppanuus, vanhemmuus ja työtoveruus voivat olla sekä rikkaus että uhka, siksi oman elämäntilanteen tasapainossa pysyminen onkin erityisen tärkeää. Perhekotivanhempien tulee toimia tiiviissä yhteistyössä sijoitettujen lasten, oman perheen, mahdollisen henkilökunnan, lasten biologisten vanhempien ja muiden läheisten, lapsen sosiaalityöntekijän ja muiden sijoittajakunnan viranomaisten, terveydenhuollon, koulutoimen ja erityispalveluyksikköjen henkilöstön kanssa. Näin ollen perhekotivanhempien yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen tulee olla hyvät. Ammatillisissa perhekodeissa on nähtävillä piirteitä sekä laitoshoidosta että perhehoidosta (Riekkö 2008, 9.) Hoitoprosessit osana perhekodin työskentelyä ovat lähellä laitoshoidoa, kun taas parisuhteen ammatillinen käyttö on yhteistä perhehoidon kanssa. Suikkanen-Malinin mukaan (2000, 2-3) ammatillinen perhekoti on terapeutin hoitoyhteisö, joka rakentuu jäsentensä tarpeiden mukaiseksi hoitavaksi yhteisöksi, jossa vastuu ja velvollisuudet jakautuvat jäsenille kunkin kykyjen ja edellytysten mukaan. Tämänkaltaisen yhteisöllisyys velvoittaa jatkuvaan ja systemaattiseen reflektointiin sekä jäsenten että toiminnan suhteen.

Ammatillisia perhekoteja on monenlaisia, eikä laki anna selkeää määritelmää niille. Ammatilliset perhekodit voivat kokonsa, tilaratkaisunsa, ja hoidollisen erityisosaamisensa osalta poiketa hyvin paljon toisistaan. Osalla ammatillisista perhekoteista on aluehallintoviraston myöntämä laitoslupa jolloin ne toimivat lastensuojelulaitoksina. Lastensuojelulaitoksena toimiva ammatillinen perhekoti voi soveltaa lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä. Perhekoti nimitystä

saatetaan käytännössä usein käyttää myös laitosmaisesti toimivasta lastensuojeluyksiköstä. (Saastamoinen 2010, 10.)

Ammatillisille perhekodeille asetettujen vaatimusten mukaisesti niihin pyritään sijoittamaan lapsia, joiden tarpeena on vaativampi hoidollinen ja kasvatuksellinen sijaishuolto. Ammatillisessa perhekodissa hoidetaan lapsia joita ei jostain syystä, esimerkiksi vaikeahoitoisuuden vuoksi voida sijoittaa sijaisperheeseen (Saastamoinen 2010, 10; Lastensuojelun käsikirja 2014, sijaishuolto).

3 LAATU SIJAISHUOLLOSSA

3.1 Laadun perustekijät

Mitä on laatu? Käsitteenä se on suhteellinen, moniulotteinen ja vaikeasti hahmotettava (Linnrank 1998, 19). Turjamaan mukaan (2005, 21) Edward Deming on puolestaan todennut, että laadun kautta työssä voidaan saavuttaa ilo sekä olla ylpeitä ammattitaidosta ja saavutuksista.

Känkäinen ja Laaksonen (2006, 13–14) nimeävät laadun perustekijöiksi viisi piirrettä, jotka ovat ominaisia laadukkaalle palvelulle alasta riippumatta

1. Asiakslähtöisyys

Asiakkaan tarpeisiin vastaaminen on toiminnan lähtökohta. Toiminta etenee jatkuvassa vuorivaikutuksessa asiakkaan kanssa ja on läpinäkyvää ja avointa.

2. Kirjattu toiminta-ajatus

Yksikössä on yhdessä määritelty toiminnan tavoitteet ja arvot ja jokainen työntekijä ymmärtää, miten hänen työnkuva liittyy siihen.

3. Kuvatut prosessit

Yksikössä on kuvattu perustehtävän suorittamiseen liittyvät eri vaiheet ja niiden sisältö, työmenetelmät ja prosessien dokumentointi.

4. Prosesseja tukevat rakenteet

Konkreettinen toimintaympäristö, kuten sijainti, tilat, johtamistapa, henkilöstön määrä, koulutus ja työnohjaus, työvuorolistat, taloudelliset resurssit ja yhteistyö muiden toimijoiden kanssa on järjestetty niin, että ne tukevat perustehtävän toteuttamista.

5. Jatkuva arviointi

Laatua pidetään yllä arvioimalla toimintaa itse, keräämällä palautetta asiakkailta ja yhteistyökumppaneilta.

3.2 Lastensuojelun laatu

Lastensuojelun palvelut ovat julkisia. Julkisilla palveluilla on omia erityispiirteitä joilta osin ne poikkeavat muista palveluista. Julkiset palvelut ovat poliittisen ohjauksen alaisia ja ne ovat myös osa sosiaalipolitiikkaa. Julkisista palveluista määrätään laeissa ja asetukissa ja lisäksi palveluiden määrää ja laatua ohjataan erilaisin säännöksin. (Porrassalmi 2012, 19.) Sosiaali- ja terveydenhuollossa laadun määrittäminen on vaikeaa. Laatu muodostuu osin näkyvistä ja mitattavista ominaisuuksista, mutta laatuun kuuluu myös sisäisiä, vaikeasti määriteltäviä ja mitattavia piirteitä. Myös sosiaali- ja terveydenhuoltoalan ammattilaisten määrittämä ammatillinen ja tieteellinen laatu on laatua. (Idänpää – Heikkinen, Outinen, Nordbland, Päivärinta & Mäkelä 2000, 11–12). Laadun voidaan sanoa olevan palvelun kyky vastata ja täyttää siihen kohdistuneet odotukset ja vaatimukset (Porrassalmi 2012, 27). Laatuun kuuluu aina myös taloudellisia tekijöitä sekä johtamiseen liittyviä näkökulmia. Nämä kolme laadun eri näkökulmaa muodostavat asiakkaan laadun, ammatillisen laadun ja johtamisen laadun. (Idänpää – Heikkilä ym. 2000, 11–12.) Sijaishuollon palveluiden laadulle asetetut vaatimukset voivat lainsäädännön ja asetusten lisäksi perustua lasten ja perheiden erikseen määriteltuihin tarpeisiin. (Porrassalmi 2012, 27.)

Laadun arviointia on toteutuneen laadun vertaaminen laatutavoitteisiin. Lastensuojelun yksikössä laatua voi arvioida organisaatio itse, asiakas, tilaaja tai jokin muu ulkopuolinen taho. (Porrassalmi 2012, 27.)

Laadunhallintaa on laatupolitiikan keinojen ja vastuiden organisointi siten, että, laatu on hallinnassa. Laadunhallinnan keinoja ovat laadun suunnittelu, varmistus ja laadun parantaminen, laadunhallinta on johtamistyön osa. (Porrassalmi 2012, 27.)

Laadun suunnittelua on toiminnan suunnittelu siten, että käytössä olevien resurssien, käytäntöjen ja toimintaohjeiden avulla saavutetaan palvelulle asetetut tavoitteet. (Porrassalmi 2012, 27.)

Laadun varmistusta on toiminta jolla varmistetaan, että palvelun laatu vastaa odotuksia ja vaatimuksia. Sijaishuollossa laadunvarmistuksen kysymys kuuluu, millä tavoin toimien tiedetään toiminnan pysyneen varmasti suunnitelman mukaisena ja laadun vastaavan tavoitteita. Laadun perusta on toimintayksikön rakenteissa, resursseissa ja vastuita koskevissa ratkaisuissa. Palveluiden ja tulosten laatu on suunnitelmallisuuden ja hyvien toimintaohjeiden synnyttämää. Laadunvarmistuksen olennainen osa on asiakaspalautteen kerääminen ja hyödyntäminen toimintayksikön kehittämisessä. (Porrassalmi 2012, 27.)

Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto ovat yhdessä antaneet ensimmäisen lastensuojelun laatua koskevan suosituksen, se on suunnattu ensisijaisesti kunnille lastensuojelupalveluiden toteuttamisen, arvioinnin, kehittämisen ja johtamisen tueksi. Laatusuosituksessa korostetaan lastensuojelun eettisyyttä sekä lasten, nuorten ja vanhempien osallisuutta. Lastensuojelussa lapsi on kaiken toiminnan keskiössä ja on lastensuojelun ensisijainen asiakas, mutta myös lastensuojeluasian muiden eri osapuolien on voitava kokea ja luottaa siihen, että jokainen pääsee tuomaan esille näkemyksensä käsiteltävään asiaan ja tulee kuulluksi omana itsenään. (Lavikainen, Puustinen-Korhonen & Ruuskanen 2014, 3, 6.)

Lapsi on laatusuosituksen keskiössä. Suosituksen tavoitteet läpäisevät viisi eettistä periaatetta:

- asiakkaiden ihmisarvo ja perusoikeudet
- lapsen etu
- vuorovaikutus
- ammattihenkilöstön työn laatu sekä
- vastuulliset päätökset ja toimintakulttuuri.

Lastensuojelun laatusuosituksen jakautuvat neljään sisällölliseen alueeseen:

- Osallisuus lastensuojeluasiassa ja kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen palveluita kehitettäessä
- Lapsilähtöinen yhteinen palvelujärjestelmä ja eri toimijoiden välinen yhteistyö
- Osaavat ammattilaiset, tehtävän jako ja työn tuki
- Moniulotteinen arviointi

Puustinen-Korhonen & Pösö toteavat (2010, 14–17) yhdeksi lastensuojelun kriittisistä pisteistä lasten kanssa työskentelevien työntekijöiden pysyvyyden. Suomessa lastensuojelu perustuu ajatukseen, että lapsella on sijaishuollossa sekä omat perhesuhteensa että sijaishuoltopaikan ihmissuhteet. Pahimmassa tapauksessa elämä sijaishuollossa voi vaurioittaa ja katkaista lapsen olemassa olevia suhteita, luomatta uusia korvaavia suhteita, onnistuessaan se voi vahvistaa lapsen sosiaalisten suhteiden verkostoa ja hänen luottamustaan muihin ihmisiin ja omiin vanhempiinsa. Työntekijät lastensuojelussa ja sijaishuoltopaikassa ovat lapsen elämän uusia aikuisia, heidän on pidettävä lapsesta huolta sekä kasvatettava häntä. Sijoituspaikan pysyvyyden lisäksi tulisi kiinnittää huomiota siihen, kuinka lastensuojelussa turvataan lapsen ja sijaishuoltopaikan työntekijöiden suhteiden pitkäkestoisuus. Tätä viestiä ovat välittäneet myös lastensuojelussa varttuneet lapset.

Sirkka Rousun tutkimuksessa (2007, 11) lastensuojelun tuloksellisuuden arvioinnista nousi esille viisi kriittistä menestystekijäryhmää. Kolme näistä menestystekijäryhmistä on perusedellytyksiä sille, että lastensuojelussa voitaisiin ylipäättään onnistua. Kaksi menestystekijäryhmää kuuluu vaikuttavuuden piiriin.

Perusedellytysten kriittiset menestystekijät

- vankka asiakaslähtöinen organisaatio
- osaaminen vastaa lastensuojelun ajankohtaisia vaatimuksia
- toimintaprosessit edistävät asiakkaan voimavaraistumista

Vaikuttavuuden kriittiset menestystekijät

- nimenomaan asiakas kokee elämänlaatunsa kohentuneen
- lapsen kasvun riskiolosuhteet vähenevät

3.3 Sijaishuollon laatu

Sijaishuollon valtakunnalliset laatukriteerit on kirjattuna ilmestynyt vuonna 2005. Raha-automaattiyhdistys vastasi mittavan projektin rahoituksesta joka sai nimekseen Laituri-projekti. Laatukriteereitä oli luomassa yli sata henkilöä 70:stä eri lastensuojelun organisaatiosta. (Haapakari 2012, 18).

Sijaishuollon laatukriteereissä sijaishuoltoa tarkastellaan lapsen näkökulmasta. Laatukriteerit osoittavat ne seikat joihin sijaishuoltopaikassa tulisi kiinnittää huomioita sijaishuollon laatua arvioitaessa. Alun sijoitusprosessin jälkeen lapsen elämänhallinta syntyy sijaishuoltopaikan hoito- ja kasvatustoimenpiteistä ja niihin liittyvistä toimintaedellytyksistä. Lapsen sijoituksen jatkuessa täysikäisyyteen asti lapsi saatellaan sijaishuollon kautta itsenäiseen elämään. (Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit 2005, 8-10.)

Valtakunnallisessa sijaishuollon laatukriteereissä (2005, 23–24) todetaan lapsen edun määrittävän kokonaisvaltaista hoitoa ja kasvatusta. Lapsen asettumista sijaishuoltopaikkaan turvallisella mielellä pidetään hoidon onnistumiselle tärkeänä. Lapsen asettumista edesauttaa lapsen perheen huomioiminen sijoitustapahtumassa tavalla joka mahdollistaa perheen varauksettoman tuen sijoitukselle.

3.4 Laatu Ammatillisessa perhekodissa

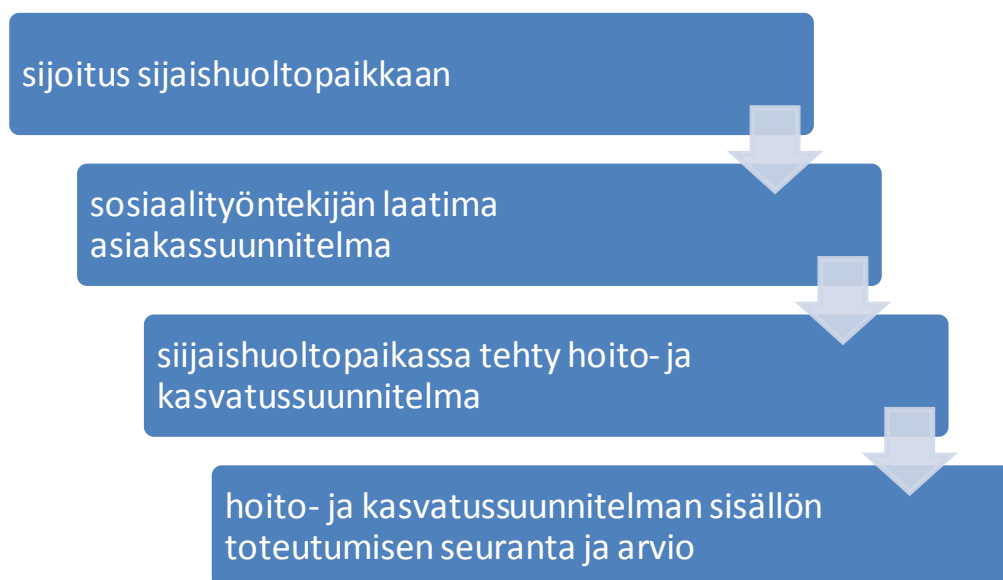
Riitta Riecki on tutkinut laadun toteutumista ammatillisen perhekodin toiminnassa (2008, 13), hänen mukaansa laadunhallinnan peruseriaatteita ovat arvioitu, sovittu ja dokumentoitu toimintatapa sekä sen varmistaminen, että toimitaan niin kuin on sovittu. Rousun ja Holman (1999, 8) mallin mukaan Riitta Riecki on esittänyt mitä laadunhallinta ammatillisessa perhekodissa voisi tarkoittaa ja mitä se edellyttää

- perhekodin perustehtävä on oltava jokaisen tiedossa
- asiakkuus on määritelty
- laatukansioissa on kirjattuina sovitut tavoitteet ja toimintalinjat työn ja palvelujen laatua ajatellen
- henkilöstöllä on tarvittava ammatillinen ja työn hallintaan liittyvä osaaminen ja työntekijöitä on riittävästi lasten lukumäärään ja vaativuuteen nähden
- henkilöstöllä on mahdollisuus tarpeen mukaan kouluttautua ja mahdollisuus säännölliseen työnohjaukseen
- työ on tehty näkyväksi sekä itselle että muille, jotta voidaan analysoida ja arvioida, tehdäänkö oikeita asioita ja mitä pitäisi vielä kehittää

- perhekodin toimintaperiaatteet on määritelty; millaisia palveluita tarjotaan ja mikä niiden tarkempi sisältö on
- sovittujen tavoitteiden ja sovitun laatutason saavuttamista ja kustannuksia seurataan ja arvioidaan tilastojen, palautteiden ja muiden arviointien perusteella
- ollaan valmiita korjaamaan ja muuttamaan toimintaa saadun arviointitiedon pohjalta

Laadukas hoito on tavoitteellista. Lapsen hoidon ja kasvatuksen tavoitteellisuuden edellytyksenä on kirjallinen hoito- ja kasvatussuunnitelma, jossa otetaan huomioon lapsen yksilölliset tarpeet. Läheiset ihmissuhteet ovat tärkeitä arkielämän haasteista selviytymiseen ja tasapainottavat lapsen arjen hallintaa. Laadukkaassa sijaishuollossa on varauduttu myös sijoituksen päättymiseen ja siihen liittyvään työskentelyyn. Sijoituksen päättämisen on perustuttava asiakassuunnitelmaan ja perustuttava huolelliseen arvioon. Sijoituksen päättämiseen liittyvistä asioista on keskusteltava ja niitä on suunniteltava yhdessä lapsen ja hänen läheisten ihmisten kanssa. Sijaishuoltopaikassa on osattava varautua sijoituksen päättämiseen sisältyviin monenlaisiin tunteisiin ja mahdollisiin pettymyksiin. Sijaishuoltopaikassa tulee tehdä arvio lapsen sijoituksen onnistumisesta, arvioinnissa lapsi ja hänen läheisensä yhdessä arvioivat päättymässä olevaa sijoitusta ja sen toteutumista. (Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit 2005, 25–27.)

Myös Valviran ohje yksityisen sosiaalihuollon omavalvonnasta (2012, 15) sekä sijaishuollon valvontaohjelma edellyttävät hoito- ja kasvatussuunnitelman laatimista sijaishuoltopaikassa.

KUVIO 1. Lapsen sijaishuollon suunnitelmat

Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on lastensuojelulain mukaan tehtävä asiakassuunnitelma, jonka laatiminen on sosiaalityöntekijän vastuulla. Sijaishuollon työskentely perustuu tähän kirjallisesti laadittuun asiakassuunnitelmaan. Asiakassuunnitelmaan kirjataan sijaishuollon tarkoitus ja tavoitteet. Sijaishuoltopaikan on yhdessä lapsen ja hänen vanhempiansa kanssa laadittava hoito- ja kasvatussuunnitelma. Hoito- ja kasvatussuunnitelman on tarkoitus konkretisoida asiakassuunnitelman tavoitteet arjen tavoitteiksi ja kuvata yksityiskohtaisesti se, miten lapsen tarpeisiin vastataan. Hoito- ja kasvatussuunnitelman toteutumista arvioidaan ja seurataan ja suunnitelmaa tarkistetaan ja päivitetään asiakassuunnitelman ja arjen sujumisen mukaisesti. (Lastensuojelun ympärivuorokautinen hoito ja kasvatus, valtakunnallinen valvontaohjelma 2012 – 2014, 48.)

Lastensuojelun laatusuosituksen mukaan dokumentointiin tulee kiinnittää erityistä huomiota. Työyhteisöjen ja työntekijöiden on hyödynnettävä tutkittua tietoa. Suosituksessa todetaan myös, että työyhteisöjen ja työntekijöiden tulee aika ajoin pysähtyä arvioimaan omaa toimintaansa. (Lavikainen ym. 2014, 35.)

4 OMAVALVONTA

4.1 Yksityisen sosiaalihuollon omavalvonta

Laki yksityisistä sosiaalipalveluista tuli voimaan 1.10.2011, laki edellyttää yksityistä sosiaalipalveluiden tuottajaa laatimaan omavalvontasuunnitelman (laki yksityisistä sosiaalipalveluista 2011). Omavalvontasuunnitelmalla halutaan varmistaa sosiaalipalvelun tuottajan toiminnan asianmukaisuus. Lain voimaan astuessa annettiin Valviralle mahdollisuus antaa määräyksiä omavalvontasuunnitelman laatimisesta, sisällöstä ja seurannasta. Valviran määräykset omavalvontasuunnitelman laatimisesta ovat tulleet voimaan 1.3.2012.

Valviran määräysten tarkoituksena on, että palveluntuottaja tunnistaa toimintaansa koskevat laatutekijät ja huomioi kriittiset työvaiheet, joihin omavalvonta tulee erityisesti kohdistaa. Vaatimuksia ja suosituksia joita palveluille on asetettu, on lainsäädännön lisäksi kirjattu eri palvelualojen laatusuosituksiin sekä aluehallintovirastojen ja Valviran yhdessä laatimiin valtakunnallisiin valvontaohjelmiin. (Omavalvonta yksityisessä sosiaalihuollossa 2012, 3.)

4.2 Ammatillisten perhekotien omavalvontasuunnitelmia

Suurin osa julkisesti nähtävillä olevista ammatillisten perhekotien omavalvontasuunnitelmista on tehty täyttämällä Valviran lomake sosiaalipalvelujen omavalvontasuunnitelma. Useimmiten lomakkeessa on hyvin lyhyesti tuotu esiin kuvattavat asiat.

Sähköisessä muodossa löytyy muutamalta ammatillisella perhekodilta kattavampi omavalvontasuunnitelma. Niissä on kuvattu perhekotien arvot, toiminta-ajatus ja toimintaperiaatteet sekä toimitilat ja henkilökunta. Ammatillisesta perhekodista riippuen on kuvattu muun muassa hoito- ja kasvatuseriaatteita ja hoito- ja kasvatussuunnitelman sisältöä, yhteisöllisyyttä perhekodissa, työn tulosten mittaamista, henkilöstön osallistumista ja perehdytystä, asiakkaan ja

omaisten osallistumista, asiakastietojen dokumentointia ja asiakirjahallintoa. (Kurrekoti Oy 2014; Särkisen perhekoti 2014.)

Helge Haapakoski on tehnyt opinnäytetyönään laatukäsikirjan Perhekoti Haapakoski Oy:lle. Haapakoski toteaa omavalvontasuunnitelman olevan käytännössä yhtenäinen yrityksen laatukäsikirjan kanssa. Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit ovat olleet pohja jolle Perhekoti Haapakosken laatukäsikirja on laadittu. Helge Haapakoski on työskennellyt perhekodin arjessa samanaikaisesti kun on kehittänyt perhekodin teoriaa ja käytäntöä laatukäsikirjan muotoon. Prosessi on ollut haastava. (Haapakoski 2012, 7, 32.)

4.3 Omavalvonta yksityisessä lastensuojeluyksikössä

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määrän koko ajan kasvaessa on lastensuojelun kentälle samanaikaisesti tullut paljon uusia palveluntuottajia. Valvontatyötä hankaloittaa lastensuojelutyökentän monimuotoisuus. Lasten on oikeus saada hyviä palveluita sijoituspaikassaan. Lasten sekä heidän vanhempiensa tai huoltajiensa sekä muiden omaisten on voitava luottaa sijoituspaikassa noudatettavan lakeja ja asetuksia sekä annettuja ohjeita ja suosituksia sekä sijoituspaikan toimivan eettisesti korkeatasoisesti. (Lastensuojelun ympärivuorokautinen hoito ja kasvatus 2013, 6.)

Yksityisessä lastensuojeluyksikössä on oltava omavalvontasuunnitelma ja sen on oltava esillä siten, että se on lasten ja nuorten, heidän vanhempiensa tai huoltajien ja omaisten sekä henkilökunnan nähtävissä. Palvelun tuottaja on itse määritellyt toimintansa vaatimukset ja myös ensisijassa vastaa palveluiden lainmukaisuudesta ja laadusta. Omavalvontasuunnitelman ollessa julkinen voivat lastensuojeluyksikössä asuvat lapset ja nuoret, heidän vanhempansa tai huoltajansa ja omaiset sekä yksikön työntekijät seurata toiminnan asianmukaisuutta ja tarpeen tullen puuttua siihen. (Lastensuojelun ympärivuorokautinen hoito ja kasvatus 2013, 6.)

Myös yksityiskodissa luvanvaraisesti tuotettuun ammatilliseen perhehoitoon tulee laatia omavalvontasuunnitelma. Omavalvontasuunnitelma on informaation lähde asiakkaille ja heidän läheisilleen palvelun laadusta ja sisällöstä. (Omavalvonta yksityisessä sosiaalihuollossa 2012, 5.)

Valviran (Lastensuojelun ympärivuorokautinen hoito ja kasvatus 2013) mukaan lastensuojelun sijaishuollon valvonta tulee kohdistaa erityisesti toiminnan organisointiin, toimintaedellytysten turvaamiseen ja asiakasrakenteeseen. Henkilöstön ja henkilöstömitoituksen, toimitilojen ja yksikön turvallisuuden valvontaan. Sijaishuollossa olevan lapsen aseman ja oikeuksien valvontaan sekä lapsen hoidon, kasvatuksen ja huolenpidon valvontaan. Myös rajoitustoimenpiteisiin sekä dokumentointiin ja asiakaskirjahallintoon kohdistuu valvontaa. Tämän opinnäytetyön liitteenä ovat taulukot valvonnan kohteista ja vaadittavasta tai suositeltavasta laadun tasosta.

Ammatillisessa perhekodissa tärkeitä omavalvonnan kohteita ovat muun muassa yhteistyö sijaishuollon aikana, joka pitää sisällään lapsen ja hänen asioistaan vastaavan sosiaalityöntekijän yhteydenpitoa sekä lapselle tärkeiden henkilöiden ja lapsen välistä yhteydenpitoa. Tärkeitä omavalvonnan kohteita ovat myös lapsen oikeus palveluihin, lapsen kasvun tukeminen, jonka toteutumista ja vaikuttavuutta voidaan seurata lapselle laaditun hoito- ja kasvatussuunnitelman avulla. Dokumentoinnin avulla saadaan lapsen ääni kuuluville ja mielipiteet näkyviksi. Huolellinen dokumentointi on myös tärkeää asiakkaan ja työntekijän oikeusturvan kannalta.

4.4 Laadunhallinta ja omavalvonta

Yrityksen johdon vastuulla on sen laatu ja laadun kehittäminen, laadunhallintaa on toiminnan johtaminen, suunnittelu ja arviointi sekä toiminnan kehittäminen laatutavoitteiden mukaisesti. Yksityisten sosiaalipalvelujen tuottajan velvollisuus on tuottaa huolellisesti ja ammattitaitoisesti juuri sitä palvelua, josta toimintaan myönnetyssä luvassa on sovittu. Sosiaalihuoltoon kuuluvan palvelun laatua määrittää lainsäädäntö, laatusuosituksat ja viranomaisien valtakunnalliset val-

vontaohjelmat. Näiden lisäksi palvelun tuottaja voi itse määrittää toiminnalleen oman asiakaskunnan mukaiset, toimintaympäristön edellytykset ja käytössä olevat resurssit huomioivat laajemmat ja yksityiskohtaisemmat laatutavoitteet. (Omavalvonta yksityisessä sosiaalihuollossa 2012,4; 6.)

Perusidea omavalvonnassa on tunnistaa mahdolliset asiakkaan arjessa esiin tulevat epäkohdat ja riskiä aiheuttavat tilanteet ja näiden ehkäiseminen ja korjaaminen. Omavalvonta voi olla osa laajempaa laadunhallintajärjestelmää tai se voi olla itsenäinen kokonaisuus palvelun laadun kehittämiseksi ja varmistamiseksi. (Omavalvonta yksityisessä sosiaalihuollossa 2012, 7.)

Valviran määräystä omavalvontasuunnitelmaan on pidetty erittäin kattavana, sen mukaisesti tehty omavalvontasuunnitelma on käytännössä palveluntuottajan laatukäsikirja/toiminnanohjauskirja. Sisällöltään se kattaa kaiken mitä korkealaatuiselta palveluntuottamiselta edellytetään. (Rousu 2011)

4.5 Valvontaviranomaiset

Palvelun tuottaja itse vastaa ensisijassa palvelunsa laadusta ja lainmukaisuudesta. Alueellaan toimivia lastensuojeluyksiköitä valvovat kunnat. Ylimpiä valvontaviranomaisia ovat aluehallintovirastot ja Valvira. Valvira ohjaa aluehallintovirastojen toimintaa siten, että ohjaus-, valvonta- ja lupakäytännöt ovat samankaltaiset kaikissa aluehallintovirastoissa. Näin pyritään aikaansaamaan koko maahan yhdenvertainen kohtelu asiakkaille, sosiaalihuollon ammattihenkilöille sekä palveluntuottajille (Lastensuojelun ympärivuorokautinen hoito ja kasvatus 2013, 6).

Kunnan joka sijoittaa lapsen kodin ulkopuolelle on valvottava, että lapsen sijoitus perheeseen tai laitokseen toteutuu lastensuojelulain (2007) säädösten mukaisesti. Sijoitettaessa lapsi pois kotipaikkakunnaltaan, on sijoittajakunnan ilmoitettava sijoituskunnan sosiaalihuollon toimielimelle lapsen sijoituksesta ja sijoituksen päättymisestä. Tällä tavoin varmistetaan sijoitetun lapsen tukitoimien ja palveluiden järjestäminen ja sijaishuollon valvonta. Kunnan on pidettävä rekiste-

riä alueelleen sijoitetuista lapsista. (Lastensuojelun ympärivuorokautinen hoito ja kasvatusta 2013, 10.)

Lastensuojeluyksikön toimintaa valvovat myös sijoituskunta ja aluehallintovirasto, valvontaa toteutetaan yhteistyössä sijoittajakunnan kanssa. Mikäli lapsen sijoittanut kunta havaitsee lastensuojeluyksikön toiminnassa puutteita tai epäkohtia, jotka saattavat vaikuttaa sijoitettujen lasten huolenpitoon tai hoitoon on sijoittaneen kunnan viipymättä ilmoitettava asiasta sijoituskunnalle ja aluehallintovirastoon sekä tiedossa oleville muille kunnille, joista lapsia on sijoitettuna samaan lastensuojeluyksikköön.

4.6 Rajoitustoimenpiteet

Rajoitustoimenpiteiden käytön valvonta on aluehallintoviraston erityinen velvollisuus. Toteuttaessaan valvontaa voi aluehallintovirasto kuulla lasta luottamuksellisessa keskustelussa aluehallintoviranomaisen kanssa. (Lastensuojelun ympärivuorokautinen hoito ja kasvatusta 2013, 10 – 11.) Rajoitustoimenpiteitä koskeva lainsäädäntö ja menettelytavat on tunnettava kaikissa lastensuojeluyksiköissä, myös niissä joissa rajoitustoimenpiteitä ei ole lupa käyttää. (Lasten itsemääräämisoikeuden toteutuminen lastensuojelun sijaishuollossa 2013, 3). Rajoitustoimenpiteitä koskevat säännöt määrittävät sen, mitä ei voida pitää hyväksyttävänä hoito- tai kasvatusteknoina (Lastensuojelun käsikirja 2014). Lastensuojelulaissa (2007) säädettyjä rajoitustoimenpiteitä ovat yhteydenpidon rajoitus, aineiden ja esineiden haltuunotto, henkilöntarkastus ja henkilönkatsastus, omaisuuden ja lähetysten tarkastaminen ja lähetysten luovuttamatta jättäminen, kiinnipitäminen, liikkumisvapauden rajoittaminen, eristäminen ja erityinen huolenpito.

4.7 Omavalvontasuunnitelma

Omavalvontasuunnitelma on kirjallinen kuvaus palvelujen laadun ja asiakasturvallisuuden varmentamiseksi ja parantamiseksi suunnitelluista menettelytavoista. Luvanvaraisessa palvelussa laadun määrittäjinä toimivat myös luvassa asetetut edellytykset sekä asiakkaan kanssa tehty sopimus. Valviran määräysten lisäksi omavalvontasuunnitelmassa huomioidaan muiden viranomaisten asettamat lainmukaiset vaatimukset. Palvelun tuottajan vastuulla on omavalvontasuunnitelman laatiminen ja toteuttamisen valvonta. Omavalvontasuunnitelma on oltava asiakkaiden, palvelua ostavan kunnan ja muiden kiinnostuneiden saatavilla. Omavalvontasuunnitelma on pyydettyäessä toimitettava palveluja ostavalle kunnalle, omavalvontasuunnitelma on pyydettyäessä esitettävä myös aluehallintovirastolle tai Valviralle. (Omavalvonta yksityisessä sosiaalihuollossa 2012, 8.)

Omavalvonnan toteuttaminen on prosessi, jossa omavalvontasuunnitelman ja käytännön välisen vuoropuhelun kautta saadaan kehittämistyössä tarvittavaa tietoa.

Omavalvontasuunnitelma on julkinen ja esillä pidettävä asiakirja, näin ollen siihen ei kirjata asiakasta koskevia tietoja, jotka kuuluvat yksityisyyden suojan piiriin (Valvira 2012).

Valviran ohjeiden mukainen sosiaalipalveluiden omavalvontasuunnitelma

- Palvelun tuottajaa koskevat tiedot
- Toiminta – ajatus, arvot ja toimintaperiaatteet
- Omavalvonnan organisointi, johtaminen ja vastuuhenkilöt
- Asiakkaan ja omaisten osallistuminen ja asiakaspalaute
- Riskien ja epäkohtien tunnistaminen ja korjaavat toimenpiteet
- Toimitilat laitteet ja tarvikkeet
- Asiakasturvallisuus
- Asiakkaan asema ja oikeudet
- Palvelun/yksikön asiakastyön (toiminnan) laadun varmistaminen
- Terveystieteiden ja sairaanhoidon järjestäminen
- Asiakastietojen käsittely
- Alihankintana tuotettujen palvelujen omavalvonta
- Omavalvonnan toteuttamisen seuranta ja arviointi

Palvelun tuottaja sisällyttää omavalvontasuunnitelmaan edellä mainituista seikoista ne, jotka koskevat kyseistä palvelua (Omavalvonta yksityisessä sosiaalihuollossa 2012,7.)

4.8 Lastensuojelun keskusliiton lausunto omavalvonnasta

Lastensuojelun keskusliitto on Valviran pyynnöstä antanut lausunnon sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnalliseen valvontaohjelmaluonnokseen vuosille 2015–2018. Lausunnossaan lastensuojelun keskusliitto kiinnittää erityisen huomion seikkoihin jotka koskevat lasten ja nuorten palveluja sekä lastensuojelua. Lastensuojelun keskusliitto toteaa omavalvonnan olevan keskeinen menettelytapa, jonka toteutumista ei kuitenkaan systemaattisesti seurata. Omavalvonta sinänsä on hyvä asia, mutta lasten näkökulmasta ei sitä voida pitää toimivampana ensisijaisena valvonnan muotona. Keskusliiton mukaan erityisesti sijaishuollon valvonnan on todettu olevan erityisen puutteellista ja sattumanvaraista. Perhehoidon valvontaan kohdistuu erityinen huoli, koska nykyisin resurssein siitä ei kyetä huolehtimaan. Lastensuojelun keskusliitto on useassa yhteydessä painottanut lastensuojelun perhehoidon valvonnan tehostamisen tärkeyttä. (Lastensuojelun keskusliitto 2014).

5 OPINNÄYTETYÖPROSESSI

5.1 Opinnäytetyönä produktio

Varsinaisen produktion lisäksi produktio muotoiseen opinnäytetyöhön sisältyy kirjallinen raportti. Produktiossa on tarkoituksena valmistaa jokin tuotos ja sitä tehdessä kehittää työvälineitä käytännön toimintaan. Produktion päämäärä on rajattu kertaluontoinen tuotos, esimerkiksi jokin tuote tai tilaisuus. Kirjallisen raportin avulla selvitetään produktion tavoitteet, määritellään sen keskeiset käsitteet sekä toimintaympäristö ja kuvataan ja arvioidaan työskentelyprosessia. (Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä 2010) Opinnäytetyön tuotoksen eli produktin tekstissä puhutellaan kohde- ja käyttäjäryhmää ja sen teksti on toisentyylinen kuin tutkimusviestinnän keinoin kirjoitetussa raportissa (Vilka & Airaksinen 2003, 65).

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on ollut perehtyä yksityisen sosiaalihuollon omavalvontaan ja sitä ohjaavaan lainsäädäntöön sekä lastensuojelun sijaishuollon laatuun. Yksityiskodissa annettuun luvanvaraisesti tuotettuun perhehoitoon tulee lainsäädännön mukaan (sosiaalihuoltolaki 1982; laki yksityisistä sosiaalipalveluista 2011) laatia omavalvontasuunnitelma. Produktion tavoitteena oli aikaansaada lainsäädännön ja suositusten mukainen omavalvontasuunnitelma ammatillisen perhekodin käyttöön. Omavalvonnan yhtenä tarkoituksena on, että ammatillisen perhekodin vanhemmat ja mahdollinen muu henkilöstö yhdessä osallistuvat perhekodin toiminnan kehittämiseen, suunnitteluun ja seurantaan. Omavalvontasuunnitelma tulee tarkistaa tarvittaessa, vähintään kerran vuodessa jolloin myös arvioidaan onko omavalvontasuunnitelmaa tarpeen muuttaa jollakin osin perhekodissa tapahtuneiden muutosten johdosta.

Kyseessä olevan ammatillisen perhekodin aloitettua toimintansa työskentelinsä ensimmäisen toimintavuoden ajan perhekodissa sijaistyöntekijänä tehden muutamia vuoroja kuukaudessa. Sosionomi-opintoni, vakituinen työni lastensuojelulaitoksessa ja pitkä työkokemukseni lastensuojelun piirissä olivat perhekodin vanhempien tiedossa. Niinpä perhekodin äiti tiedusteli olisinko kiinnostu-

nut tekemään opinnäytetyöni ammatilliselle perhekodille. Keskusteluissamme tuli esiin monta erilaista aihetta ja vaihtoehtoa opinnäytetyölle. Perhekodin isän ehdotuksesta päädyimme omavalvontasuunnitelmaan, jollaista perhekodilla ei vielä käytössään ollut.

5.2 Toimintaympäristö

Ammatillinen perhekoti on aloittanut toimintansa heinäkuussa 2013. Perhekodin kiinteistö valmistui vuonna 2012 ja sitä suunniteltaessa ja rakennettaessa on otettu huomioon tulevan perhekodin tarpeita ja toimintaa. Omakotitalo sijaitsee rauhallisella ja idyllisellä alueella Helsingissä ja luo viihtyisät ja kodinomaiset olosuhteet perhekotitoiminnalle. Perhekodista on hyvät kulkuyhteydet päiväkoitiin, kouluun ja moniin harrastuksiin sekä eri puolille pääkaupunkiseutua.

Ammatillisen perhekodin perheeseen kuuluu perhekodin äiti, perhekodin isä sekä heidän neljä alaikäistä lastaan. Perheen äiti on koulutukseltaan terveydenhoitaja AMK; hän on toiminut myös koordinaattorina ja allergianeuvojana sekä yksityisyrittäjänä. Perhekodin isä on lääkäri ja on toiminut lääkärinä yli kaksikymmentä vuotta. Hänellä on pitkä kokemus lasten ja perheiden kanssa toimimisesta väestövastuu- koulu- ja neuvolalääkärinä; lisäksi hänellä on työkokemusta muun muassa lastentautien, psykiatrian ja päihdelääketieteen aloilta.

Ammatillisen perhekodin vanhemmat suhtautuvat elämäänsä hyvin perhekeskeisesti, perhe toimii ja harrastaa yhdessä hyvin laaja-alaisesti.

Ammatillisessa perhekodissa on paikka neljälle sijoitettavalle lapselle. Perhekodin arvoja ovat rakkaus, läheisyys, perhekeskeisyys, yhteisöllisyys, suvaitsevaisuus, kannustavuus ja läsnäolo.

Ammatillisen perhekodin toimintaperiaatteina on antaa lapselle rakkautta, turvallisuutta sekä yksilöllistä huomioimista. Lapsen onnistumisen kokemuksia tuetaan arvostamalla häntä omana yksilönään ja tukemalla lasta hänen pyrkimyksissään. Perhekodin työssä korostetaan avoimuutta, rehellisyyttä, toisen ihmi-

sen kunnioittamista ja pitkäjänteisyyttä. Lapsen kasvatuksessa tärkeää on turvallisuutta tuovien rajojen lisäksi avoin vuorovaikutus ja aito toisista välittäminen. Perhekoti pidetään tietoisesti pienenä ja kodinomaisena yksikkönä, jossa lapsi voi kokea hyväksyntää, tunnetta omasta ainutkertaisuudestaan ja perheympäristössä eläen saada tukea kasvussaan itsenäiseksi ja vastuulliseksi yksilöksi osana muuta yhteiskuntaa.

5.3 Toiminta ammatillisessa perhekodissa

Ammatillisessa perhekodissa lapselle annetaan yksilöllistä huomioimista päivittäin sekä säännöllisiä kahdenkeskisiä hetkiä aikuisen kanssa erilaisten aktiviteettien parissa, kuten uiminen, keilailu, elokuvissa käynti, veneily, laskettelu, luistelu. Myös yhdessä oleminen ja tekeminen ilman järjestettyä ohjelmaa on arjen tärkeä osa.

Lapsen arkea rytmittävät päiväkotitai koulu, harrastukset ja yhteiset hetket perheen kesken. Perhekodin ilmapiiri kannustaa terveellisiin elämäntapoihin, joilla tuetaan lapsen fyysistä ja henkistä hyvinvointia. Lasta kannustetaan oman luonteensa mukaisten harrastusten pariin. Päivittäistä ulkoilua ja siihen motivoitumista tuetaan monin tavoin. Ammatillisessa perhekodissa tarjotaan puhtaista ja tuoreista aineista valmistettua monipuolista ja ravitsevaa ruokaa. Lapsi otetaan oman ikätasonsa mukaisesti mukaan ruoan valmistukseen sekä yhteisiin leivontahetkiin, näin hän saa osaltaan yhdessä olon kokemuksia ja samalla kasvattaa arvostusta terveellistä ruokavaliota kohtaan. Iltaisin koko perhekotiperhe pyrkii kokoontumaan pöydän ääreen yhteiseen keskusteluun päivän tapahtumista ja muista mielessä liikkuvista ajatuksista.

Maailmankatsomusta ja monikulttuurisuuden ymmärrystä pyritään laajentamaan matkojen avulla tutustumalla erilaisiin mielenkiintoihin kohteisiin. Eri maiden kulttuureihin, uskontoihin ja ihmisiin tutustutaan myös kirjallisuuden, dokumenttien ja tapaamisten avulla. Ammatillisen perhekodin tavoitteena on tukea uteliaisuutta, rohkeutta ja osallistuvuutta, jotta lapsi kykenisi kasvamaan vaikuttavaksi yksilöksi ympäröivään yhteiskuntaan.

5.4 Omavalvontasuunnitelman työstäminen

Opinnäytetyöprosessini ei ole edennyt ihanteellisesti. Olin aloittanut opinnäytetyöprosessin normaalin työjärjestyksen mukaan ja osallistunut opinnäytetyön suunnitelmaseminaariin aikataulun mukaisesti. Tämän opinnäytetyön tekemisen aloitin kuitenkin vasta muiden opintojeni ollessa jo lähes kokonaan suoritettut. Keväällä 2014 keskustelin ammatillisen perhekodin vanhempien kanssa mahdollisuudesta tehdä opinnäytetyöni omavalvontasuunnitelma ammatillisen perhekodin käyttöön. Keskustelumme jälkeen olin yhteydessä opinnäytetyön ohjaajiin joiden ryhmässä olin opinnäytetyöprosessia aloittanut. Heidän kanssaan en enää voinut jatkaa opinnäytetyöni tekemistä ja opinto-ohjaajan avulla minulle löytyi uusi opinnäytetyön ohjaaja syksyllä 2014. Näin ollen olen opinnäytetyötäni tehnyt hyvin itsenäisesti.

Keväällä 2014 aloitin opinnäytetyön suunnittelun ja esitin alustavan suunnitelman oppilaitoksen edustajalle. Kesällä 2014 aloitin työn tarkemman suunnittelun ja tiedonkeruuprosessin. Keskustelin perhekotivanhempien kanssa suunnitelman sisällöstä ja ammatillisen perhekodin toiminnasta. Pyynnöstäni sain käyttöni ammatillisen perhekodin toimintasuunnitelman sekä Etelä-Suomen aluehallintoviranomaisen ohjaus- ja valvonta- sekä tarkastuskäynnin kertomuksen. Tutustuin alan kirjallisuuteen ja tutkimuksiin sekä erityisen tarkasti perehdyin sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviran ohjeeseen 7/2012 omavalvonta yksityisessä sosiaalihuollossa sekä valtakunnalliseen valvontaohjelmaan 2012–2014 lastensuojelun ympärivuorokautinen hoito- ja kasvatus. Perehdyin tarkasti myös lastensuojelulakiin sekä muuhun työssä tarvittavaan lainsäädäntöön, suosituksiin ja valvontaohjelmiin.

Toimintaympäristönä ammatillinen perhekoti oli minulle tuttu, koska olin jonkin verran siellä työskennellyt. Keskustelimme opinnäytetyöni toteutuksesta ja omavalvontasuunnitelman sisällöstä joitakin kertoja perhekodissa, keskusteluja kävimme myös puhelimitse sekä sähköpostin välityksellä. Perhekodin äidin kanssa sovimme, että teen alustavan version koko omavalvontasuunnitelmasta valmiiksi ja perhekotivanhempien tutustuttua tähän versioon käymme yhdessä keskustelua siitä sekä mahdollisista muutoksista suunnitelmaan.

Keskusteluissamme perhekodin äidin kanssa esille tuli erityisesti hoito- ja kasvatussuunnitelma jollaista ei perhekodissa vielä käytetty. Hoito- ja kasvatussuunnitelma osana ammatillisen perhekodin työtä on mainittu perhekodin lupatarkastuskertomuksessa. Myös Valviran ohjeissa sijaishuollon ympärivuorokautisen hoidon järjestämisestä se on yhtenä edellytyksenä ja valvonnan kohteena. Näin ollen ammatillisen perhekodin omavalvontasuunnitelmaan sisällytettiin hoito- ja kasvatussuunnitelma. Perhekodin äidin kanssa keskustelimme myös siitä, miten perhekodin arvot tulevat näkyviksi arjessa ja jokapäiväisessä työssä lasten kanssa.

Ammatillisen perhekodin toimintakulttuuriin kuuluvat yksilöllinen ja iänmukainen hoito ja kasvatus sekä keskustelu ja asioiden selvittäminen puhumalla. Kirjattuja sääntöjä ei ole ollut olemassa. Valvonta- ja lupaviranomaiset (Lasten itsemääräämisoikeuden toteutuminen lastensuojelun sijaishuollossa 2013, 4) kuitenkin edellyttävät jonkinlaisia kirjallisia sääntöjä tai toimintaohjeita, joiden pitää olla kaikkien nähtävillä. Tästä myös keskustelimme perhekodin äidin kanssa joitakin kertoja. Pohdimme muun muassa sääntöjen tarpeellisuutta, sekä ohjeistuksen mahdollista sisältöä ja asioiden ilmaisutapaa. Tämän seurauksena perhekodin vanhemmat ja perhekodissa asuvat lapset alkoivat yhdessä pohtia ja miettiä yhteisiä käytäntöjä ja toimintatapoja. Perhekodin äiti kertoi lapsilta tulleen paljon asiaan liittyviä ehdotuksia ja ajatuksia.

Valviran määräykset omavalvontasuunnitelman sisällöstä kattavat yleisellä tasolla kaikki sosiaalipalvelujen tuottajat. Ammatillisen perhekodin omavalvontasuunnitelmaan on sisällytetty Valviran antamista määräyksistä ne, jotka koskevat ammatillisen perhekodin toimintaa. Ammatilliselle perhekodille laaditun omavalvontasuunnitelman asioiden esitysjärjestys noudattaa Valviran ohjetta omavalvonnasta yksityisessä sosiaalihuollossa (2013). Samankaltaisessa järjestyksessä etenee myös ammatillisen perhekodin lupatarkastuskertomus.

Luovutin omavalvontasuunnitelman ammatilliselle perhekodille marraskuussa 2014.

5.5 Ammatillisen perhekodin palaute omavalvontasuunnitelmasta

Perhekodin vanhemmilta saamani palautteen mukaan pitkä käytännön koke-
mukseni lastensuojelun saralta näkyi koko tässä omavalvontasuunnitelman laa-
timisen prosessissa ja siitä oli lopputuloksen kannalta paljon hyötyä.

Omavalvontasuunnitelman rakenne oli selkeä. Osa-alueiden järjestystä olisi
voinut ajatella myös niin, että ensin on perhekodin toimintaa ja henkilöstöä ku-
vaava osio ja sen jälkeen toiminta-ajatus, arvot ym., mutta kyse on enemmänkin
nyansseista, ja nykyinen järjestys on myös sopiva. Omavalvontasuunnitelman
sisältö on kattava ja siitä käyvät ilmi kaikki oleelliset asiat. Sisältö on esitetty
viitekehykseen sopivalla tavalla.

Perhekotivanhemmat toteavat myös palautteessaan, että omavalvontasuunni-
telmaa olen tehnyt hyvin itsenäisesti ja työstänyt sen sisältöä omatoimisesti,
koska perhekodin kiireiden vuoksi perhekotivanhempien mahdollisuus auttaa
työssä ovat olleet hyvin vähäiset. Yhteisellä panostuksella olisi joitakin osioita
voitu vielä syventää. Omavalvontasuunnitelma otetaan perhekodin käyttöön
mahdollisimman pian ja sen uskotaan osaltaan parantavan perhekodin toimin-
nan laatua.

6 POHDINTA

6.1 Työskentelyn arviointi

Kehittämistyössäkin on noudatettava tutkimukseen perustuvaa logiikkaa, jonka mukaan työn on pohjauduttava aiempaan tietämykseen, kehittämistyön tuloksen on tähdättävä uuden tuotteen tai toiminnan luomiseen ja sen toteuttamistaan tulee olla systemaattinen ja metodisesti oikein (Kainulainen 2004, 64.)

Tämän opinnäytetyön tuloksena on omavalvontasuunnitelma joka on toteutettu sosiaali- ja terveystieteiden lupa ja valvontavirasto Valviran antamien omavalvontaa koskevien määräysten ja ohjeiden mukaan. Olen myös käynyt systemaattisesti läpi Valviran julkaiseman omavalvontasuunnitelman sisällysluettelon, jonka mukaisessa järjestyksessä myös laatimani omavalvontasuunnitelma etenee.

Omavalvontasuunnitelmaa aloittaessani kävimme yleisellä tasolla omavalvonnasta joitakin keskusteluja perhekodin vanhempien kesken. Tämän lisäksi olen perhekodin äidin kanssa käynyt joitakin keskusteluja puhelimitse omavalvontasuunnitelman sisällöistä. Suunnitelman tekoa olisi huomattavasti auttanut useampi kunnollinen yhteinen keskustelu ja pohdinta perhekodin vanhempien kesken. Merkittäväksi voimavaraksi suunnitelmaa tehdessäni koin oman pitkän työkokemukseni ja ammattitaitoni lastensuojelutyössä.

Opinnäytetyötäni olen tehnyt hyvin itsenäisesti, työskentelyäni ja asioiden jäsentämistä on huomattavasti auttanut kaksi henkilökohtaista ohjauskeskustelua opinnäytetyötä ohjaavan opettajan kanssa.

Opinnäytetyöhön sisältyvä omavalvontasuunnitelma on tehty valvontaohjelmien, lakien ja säädösten määräyksiä noudattaen, voimassaolevan viimeisen tiedon mukaan ja eettiset näkökannat huomioiden. Ammatillisella perhekodilla ei ennen tämän omavalvontasuunnitelman valmistumista ollut sellaista käytössään, joten omavalvontasuunnitelma on tehty todelliseen tarpeeseen ja osaltaan se vastaa lain asettamiin vaatimuksiin yksityisen sosiaalipalveluiden tuottajalle. Omavalvontasuunnitelman myötä ammatillinen perhekoti on ottanut käyttöönsä

hoito- ja kasvatussuunnitelman, joka toimii annettavan hoidon ja huolenpidon järjestämisen työskentelyn välineenä ja tukee hoidon järjestämistä. Hoito- ja kasvatussuunnitelma tehdään yhdessä perhekodin vanhempien, lapsen ja hänen vanhempiansa kanssa ja annetaan tiedoksi edellisten lisäksi lapsen sosiaalityöntekijälle.

Omaevalvontasuunnitelman työstämisen myötä ammatillisessa perhekodissa käynnistyi prosessi jossa koko perhekoti yhteisö, perhekodin vanhemmat, perhekotiin sijoitetut lapset ja perhekotivanhempien omat lapset alkoivat yhdessä työstää ja suunnitella perhekodin ”näin meillä toimitaan” ohjeistusta. Tässä prosessissa on toteutunut lastensuojelulain (2007) hengen mukainen lapsen osallisuus omassa elämässään. Ammatilliseen perhekotiin sijoitetulla lapsella on oikeus muun muassa olla mukana perhekodin arjen suunnittelussa, yhteisten pelisääntöjen luomisessa ja vapaa-ajan toimintojen suunnittelussa ja järjestämisessä.

6.2 Kehittämisehdotuksia

Omaevalvonnasta on todettu, että sen avulla palvelujen tuottajat tunnistavat toimintaansa koskevat laatutekijät ja ottavat huomioon kriittiset työvaiheet. Toisaalta sanotaan omaevalvontasuunnitelman olevan informaation lähde asiakkaille ja heidän läheisilleen palvelun sisällöstä ja laadusta. Omaevalvontasuunnitelman tulee olla työntekijöiden, lasten ja nuorten sekä heidän vanhempiansa ja huoltajiensa nähtävillä. Suunnitelman ollessa julkinen on työntekijöillä, toimintayksikössä asuvilla lapsilla ja nuorilla sekä heidän vanhemmilla ja huoltajilla mahdollisuus seurata toiminnan asianmukaisuutta ja mahdollisuus tarvittaessa puuttua siihen. Omaevalvontasuunnitelma on oltava palvelua ostavien kuntien saatavilla, myös aluehallintovirasto tai Valvira voivat pyytää omaevalvontasuunnitelmaan nähtäväkseen. (Lastensuojelun ympärivuorokautinen hoito ja kasvatust 2013, 6 – 7.)

Tehdessäni ammatilliselle perhekodille omaevalvontasuunnitelmaa jouduin useaan kertaan miettimään kenelle sitä teen, ammatilliseen perhekotiin sijoitetuille

lapsille ja heidän läheisilleen, valvontaviranomaisille, ammatillisen perhekodin vanhemmille vai palvelua ostaville kunnille. Epäilen suuresti, että yksi yhteneväinen omavalvontasuunnitelma ei parhaalla mahdollisella tavalla palvele kaikkia joille se on tarkoitettu. Jos omavalvonnan osaksi ammatillisessa perhekodissa halutaan siellä asuva lapsi ja hänen vanhempansa ja muut läheiset henkilöt olisi mielestäni tärkeää tehdä myös suppeampi, helposti ymmärrettävä ja vain olennaiset ja tärkeät asiat sisältävä omavalvontasuunnitelma lasta ja hänen vanhempiaan ajatellen. Sen lisäksi, että omavalvontasuunnitelmat on tehty, täytyisi niiden olemassa olosta ja tarkoituksesta myös kertoa lapselle ja hänen vanhemmilleen ja muille läheisille sekä kannustaa heitä tutustumaan omavalvontaan.

Huolimatta siitä, että lainsäädäntö määrää toiminnan puitteet ja turvaa asiakkaan perusoikeudet, niin laadukkaan sijaishuollon on itse arvioitava oman toimintansa määrää ja laatua (Mikkola 1997, 17). Ammatillisen perhekodin lupatarkastuskertomuksessa todetaan, että perhekodin on kirjattava raportoinnit kerran viikossa ja lähetettävä ne sosiaalityöntekijälle kerran kuukaudessa. Perhekodin toiminnan ollessa ammatillista dokumentointiin olisi hyvä kiinnittää tarpeeksi huomiota. Lastensuojelun yhtenä keskeisenä tavoitteena on toiminnan mahdollisimman suuri läpinäkyvyys. Näkyvyyttä edesauttaa tavoitteiden, periaatteiden ja ajatusten kirjaaminen (Rousu & Holma 1999, 16 – 17). Lastensuojelun dokumentointi on monimuotoista ja siihen sisältyy usean eri tahon suorittamaa dokumentointia. Ammatillisessa perhekodissa lapsen kanssa tehdystä työstä dokumentointi on perhekodin vanhempien tai perhekodin työntekijän vastuulla. Päivittäin tehtävä dokumentointi on osa arkea ja sen avulla tehdään näkyväksi ammatillisen perhekodin päivittäistä työtä. Päivittäisen asiakaskertomuksen tulee olla neutraali kuvaus lapsen päivittäisestä elämästä ja sen pitäisi sisältää myös positiivisten tapahtumien kuvausta. (Kääriäinen, Leinonen & Metsäranta 2006, 18; 19 – 22.)

Lain mukaan lapsella ja hänen perheellään on oikeus tietää mitä on dokumentoitu. Tämä edellyttää työntekijältä ammattitaitoa käsitellä lapsen kanssa päivittäistä dokumentointia sekä ymmärrystä siitä kuinka dokumentointi vaikuttaa lapsen elämään ja tulevaisuuteen. Lapsi saa itsestään tehdyt dokumentit tul-

lessaan täysi-ikäiseksi, jolloin niiden yhdessä työstäminen jo sijoitusaikana tuo varmuutta siihen, että lapselle ei tule sijoituksen päätyttyä yllätyksenä se, mitä dokumentteihin on kirjattu. (Huotarinen 2014, 15).

6.3 Ammatillinen kasvu

Huolimatta siitä, että oma työkokemukseni lastensuojelulaitoksessa on lähes kymmenen vuoden mittainen, hämmennyin perhehoidon termistön epäselvyyksiin törmätessäni. Ammatillinen perhekoti oli hankala käsite; tulin huomaamaan sen voivan tarkoittaa aika lailla toisistaan poikkeavia sijaishuollon muotoja. Ammatillisesta perhekodista oli myös hiukan vaikea löytää täsmällistä selitystä, esimerkiksi lastensuojelun käsikirjassa tai ammatillisten perhekotien liiton verkkosivuilla oleva tieto ammatillisesta perhekodista on vaillinaista. Lainsäädännön mukaan perhehoidossa ei saa käyttää lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä lukuun ottamatta yhteydenpidon rajoitusta. Tietoa hakiessa eteeni tuli kuitenkin useita ammatillisia perhekoteja jotka ilmoittivat omista rajoitustoimenpiteistään, eli perhekoti nimestään huolimatta ne ovatkin lastensuojelulaitoksia. Kuten yllä olevasta käy ilmi ammatillinen perhekoti on hyvin yleisesti käytössä oleva käsite, mutta nykyinen lainsäädäntö ei sellaista tunne. Kai Alhasen tutkimuksen mukaan lastensuojelun asiakkaiden on vaikea hahmottaa lastensuojelujärjestelmän toimintaa, saman tutkimuksen mukaan myös lastensuojelun työntekijät ovat huonosti perillä oman toimialueensa ulkopuolisista palveluista (Alhanen 2014, 65.)

Tämän opinnäytetyöprosessin aikana olen tutustunut monipuolisesti sijaishuollon eri toimintamuotoihin ja erityisesti sijaishuollon laatuun liittyviin tekijöihin. Olen saanut paljon uutta työssäni tärkeää tietoa. Omavalvontasuunnitelman toteuttamisen yhteydessä olen osallistunut uusien toiminta- ja työtapojen kehittämiseen erään ammatillisen perhekodin käyttöön. Olen huomioinut ohjaavalta opettajaltani saamani palautteen, erityisesti laadun käsittelyn merkityksen opinnäytetyössäni. Opinnäytetyötä tehdessäni olen hyödyntänyt pitkää työkokemustani ja erityisesti kokemustani lastensuojelun sijaishuollossa. Työtä tehdessäni olen perehtynyt erittäin monipuolisesti sosiaalihuoltoon liittyvään lainsäädän-

töön, erityisesti yksityisiä sosiaalipalveluita koskevaan lainsäädäntöön sekä lastensuojelua koskeviin lakeihin, säädöksiin ja valvontaohjelmiin.

Mielenkiintoista on ollut huomata kuinka ajankohtaiseen aiheeseen opinnäytetyöni on liittynyt. Helsingissä lastensuojelun muutoshankkeen myötä on tapahtunut paljon muutoksia kunnallisten lastenkotien suhteen syksystä 2013 lähtien ja muutokset näyttävät jatkuvan myös yksityisten lastensuojelulaitosten osalta. Osin muutokset todennäköisesti johtuvat siitä, että nykylainsäädännön mukaan alle 13-vuotiaat lapset tulee aina sijoittaa ensisijaisesti perheisiin. Tätä opinnäytetyötä tehdessäni on voimassa ollut lastensuojelun ympärivuorokautinen hoito ja kasvatusta – valtakunnallinen valvontaohjelma 2012 – 2014. Vuodesta 2015 alkaen ei enää laadita sisältöalueittaisia valvontaohjelmia. Valvontaviranomaiset ovat päättäneet, että laaditaan yksi sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallinen valvontaohjelma. Ensimmäinen sosiaali- ja terveydenhuollon valvontaohjelma sijoittuu vuosille 2015 – 2018.

Uusi sosiaalihuoltolaki tulee pääosin voimaan huhtikuussa 2015. Siinä veloitetaan kaikkia julkisia sosiaalipalveluiden tuottajia järjestämään omavalvonta, joten opinnäytetyöstäni olen saanut arvokasta kokemusta ja tietoa myös liittyen nykyisen työni lähitulevaisuuden vaatimuksiin.

LÄHTEET

- Alhanen, Kai 2014. Vaarantunut suojeluvalta. Tutkimus lastensuojelujärjestelmän uhkatekijöistä. Tampere: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.
- Ammatillisten perhekotien liitto i.a. Sivun nimi. Viitattu 30.10.2014.
<http://www.apkl.fi/sijaishuollosta>.
- Haapakoski, Helge 2012. Lastensuojelun laatua kehittämässä. Laatukäsikirjan laatiminen Perhekoti Haapakoski Oy:lle. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Huotarinen, Sara 2014. Ne vaan istuu siellä koneella, olisivat enemmän meidän kanssa. Osallistava dokumentointi nuorisokodissa – nuoret mukaan päivittäiseen raportointiin. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Idänpää – Heikkilä, Ulla; Outinen, Maarit; Nordbland, Anne; Päivärinta, Eeva & Mäkelä, Marjukka 2000. Laatukriteerit, suuntaviivoja tekijöille ja käyttäjille. Helsinki: Stakesin monistamo.
- Kainulainen, Sakari 2004. Oikein, totta ja hyödyllistä. Teoksessa Hannu Kotila ja Arto Mutanen (toim.) Tutkiva ja kehittävä ammattikorkeakoulu. Helsinki: Edita, 68-77.
- Koisti –Auer, Anna –Liisa 2008. Sukulaissijaisvanhemmuuden profiili. Helsinki: Pesäpuu ry.
- Kurkekoti Oy 2014. Omavalvontasuunnitelma. Tuloste tekijän hallussa.
- Känkäinen, Päivi & Laaksonen, Sari 2006. Selvitys lastensuojelun sijaishuollon ja jälkihuollon nykytilasta ja kehittämistarpeista. Lastensuojelun kehittämisohjelma. Viitattu 8.12.2014.
<http://www.sosiaaliportti.fi/File/7d9702b1-7343-49cf-a3e8-36d4ceb9ead1/Loppuraportti.pdf>
- Kääriäinen, Aino; Leinonen, Ansa & Metsäranta, Hannele 2006. Lastensuojelutyön dokumentointi – Opastusta ja ideoita käytäntöön. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus.
- Laisi, Nina Johanna 2011. Suvun sisällä sovittua. Sukulaissijoitukset aikuistuneiden lasten näkökulmasta. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Sosiaalityö. Pro gradu -työ.

Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 2011 / 922, 22.7.2011. Viitattu 20.11.2014.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110922>

Lasten itsemääräämisoikeuden toteutuminen lastensuojelun sijaishuollossa.

Ohje 3/2013. Helsinki: Valvira.

Lastensuojelulaki 2007 / 417, 13.4.2007. Viitattu 19.10.2014.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lastensuojelun keskusliitto i.a. Lastensuojelun perusta. Viitattu 28.10.2014.

<http://www.lastensuojelu.info/fi/lastensuojelun-perusta.htm>

Lastensuojelun keskusliitto 2014. Lausunnot. Omavalvonta ei toimivin ensisijainen valvonnan muoto.

Lastensuojelun käsikirja 2014. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu

5.11.2014. <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja>

Lastensuojelun ympärivuorokautinen hoito ja kasvatusta 2013. Valtakunnallinen valvontaohjelma 2012 – 2014. Valvontaohjelmia 4:2012. Helsinki: Valvira.

Lavikainen, Marjo; Puustinen – Korhonen, Aila & Ruuskanen, Kristiina (toim.) 2014 Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2014;4. Tampere; Sosiaali- ja terveysministeriö.

Lillrank, Paul 1998 Laatuajattelu. Laadun filosofia, tekniikka ja johtaminen tietoyhteiskunnassa. Helsinki: Otava.

Omavalvonta yksityisessä sosiaalihuollossa 2012. Ohje 7/2012. Helsinki: Valvira.

Perhehoitoliitto i.a. Artikkelin nimi. Viitattu 2.11.2014.

http://www.perhehoitoliitto.fi/perhehoito/lapset_nuoret.

Porrassalmi, Pirkko 2012. Laatuksiteerit lastensuojelun laitoshuollon kilpailutusasiakirjoissa. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Sosiaalityö. Pro gradu-tutkielma.

Puustinen – Korhonen , Aila & Pösö, Tarja 2010. Toteutuuko lapsen oikeus pysyviin kasvuolosuhteisiin? Puheenvuoro lastensuojelun vaikuttavuudesta. Helsinki: Lapsiasiainvaltuutetun toimiston julkaisuja 2010:3.

Rieki, Riitta 2008. Tämä on laatua meidän talossa. Tapaustutkimus laadun toteutumisesta ammatillisen perhekodin toiminnassa. Jyväskylän yliopisto. Erityispedagogiikan laitos. Pro gradu-tutkielma.

- Rousu, Sirkka & Holma, Tupu 1999. Laadunhallinnan perusteita lastensuojelutyöhön. Toimintamalleja ja työvälineitä kuntien sosiaalitoimistojen laatutyöhön. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Rousu, Sirkka 2007. Lastensuojelun tuloksellisuuden arviointi organisaatiossa. Näkymätön tuloksellisuus näkyväksi. Helsinki: Tampereen Yliopisto & Suomen Kuntaliitto.
- Rousu, Sirkka 2011. Lastensuojelija-blogi. Viitattu 22.12.2014.
<http://lastensuojelija.blogspot.com/2011/12/valviran-omavalvontaa-koskeva.html>
- Saastamoinen, Kati 2010. Lapsen asema sijaishuollossa – Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita.
- Suikkanen – Malin, Tuija 2000. Kasvunpaikka. Kokemuksia ja pohdintoja perhekotityön ammatillisuudesta. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Ammatillinen opettajakorkeakoulu. Päättötyö.
- Suomen perustuslaki 1999 / 731, 11.6.1999. Viitattu 25.11.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P6>
- Sosiaalihuoltolaki 1982 / 710, 17.9.1982. Viitattu 25.11.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/19820710>
- Säkkinen, Salla & Kuoppala, Tuula 2013. Lastensuojelu 2013. Barnskydd 2013. Child welfare 2013. Tilastoraportti. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos
- Särkisen perhekoti 2014. Laatukäsikirja/omavalvontasuunnitelma. Tuloste tekijän hallussa.
- Turjanmaa, Pirkko 2005. Laadun oppiminen pienissä yrityksissä. Mallin konstruointi ja kehittäminen. Jyväskylä Studies in Business and Economics 41. Jyväskylä: The University of Jyväskylä.
- Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit. Lastensuojelun keskusliitto 2005. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi
- Yleissopimus lapsen oikeuksista 1991 / 60. Viitattu 25.11.2014.
<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/>

LIITE 1: AMMATILLISEN PERHEKODIN OMAVALVONTASUUNNITELMAN
SISÄLTÖ

- 1 JOHDANTO
- 2 AMMATILLISEN PERHEKODIN VIRALLISET TIEDOT
- 3 TOIMINTA – AJATUS, ARVOT JA TOIMINTAPERIAATTEET
- 4 OMAVALVONNAN ORGANISOINTI, JOHTAMINEN JA VASTUUHENKILÖT
- 5 ASIAKKAAN JA OMAISTEN OSALLISTUMINEN JA ASIAKASPALAUTE
- 6 HENKILÖSTÖ
- 7 TOIMITILAT
- 8 ASIAKASTURVALLISUUS
- 9 LAPSEN ASEMA JA OIKEUDET
- 10 TERVEYDENHUOLLON JA SAIRAANHOIDON JÄRJESTÄMINEN
- 11 KOULUNKÄYNNIN JA OPISKELUN JÄRJESTÄMINEN
- 12 LAPSEN HOITO, KASVATUS JA HUOLENPITO
- 13 ASIAKASTIETOJEN KÄSITTELY

LIITE 2: SIAISHUOLLON VALVONNAN PAINOALUEET

TAULUKKO 1. SIAIHUOLLON JÄRJESTÄMINEN, TOIMINTADELLYTYSTEN TURVAAMINEN JA ASIAKASRAKENNE

Valvonta kohdistuu	Vaadittava/suositeltava taso
Toiminta-ajatus ja strateginen suunnittelu	Yksiköllä on kirjallinen toiminta-ajatus ja toiminta suunnitelma
Asiakkaiden sijoittamisprosessi	Yksiköllä on kirjallinen sijoittamissuunnitelma
Laadunhallinta	Yksiköllä on kirjalliset laatukriteerit
Kasvatusmenetelmät	Yksiköllä on henkilöstön kanssa yhdessä sovitut kasvatusmenetelmät ja ne on kirjattu

TAULUKKO 2. HENKILÖSTÖÖN KOHDISTUVA VALVONTA

Valvonta kohdistuu näihin	Vaadittava/suositeltava taso
Vastuu henkilö ja kelpoisuus	Vastuuhenkilöllä on kelpoisuuslain 10§ 4mom. mukainen kelpoisuus. Johto- ja valtasuhteet on määritelty kirjallisesti
Henkilöstö ja kelpoisuus	Henkilöstöllä on kelpoisuuslain mukainen koulu-

	<p>tus</p> <p>(Lsl 60§, kelpoisuuslaki 6§ ja 8§)</p> <p>Vastuuhenkilön lisäksi vähintään puolella henkilöstöstä on sosiaali- ja terveysalan amk-tutkinto</p>
Lasten kanssa työskentelevien rikostauttan selvittäminen	<p>Vuoden aikana vähintään 3 kuukautta työskennelleiden rikostausta on selvitetty</p>
Henkilöstön täydennyskoulutus ja työnohjaus	<p>Henkilöstön täydennyskoulutusohjelma on laadittu</p> <p>Työnohjaus on mahdollistettu kaikille työntekijöille</p>

TAULUKKO 3. HENKILÖSTÖMITOITUKSEEN KOHDISTUVA VALVONTA

Valvonta kohdistuu	Vaadittava/suositeltava taso
Henkilöstömäärä/ lasten/perheiden määrä	
Lastenkodit ja nuorisokodit	vähintään 7 työntekijää/ enintään 7 lasta
Erityisen huolenpidon yksiköt	<p>vähintään 10 työntekijää/enintään 5 lasta</p> <p>vähintään 14 työntekijää/enintään 7 lasta</p> <p>Yövuorossa aina vä-</p>

	hintaan 2 työntekijää
Perhetukiyksiköt ensi- ja turvakodit	Vähintään 7 työntekijää/enintään 7 perhepaikkaa
perhekuntoutus- ja arviointi yksiköt	Vähintään 7 työntekijää/ enintään 4 perhepaikkaa
Perhekotiyhteisöt	1 aikuinen/ 4 lasta; 2 aikuista/7 lasta Kylä/laitos yhteisöön kuuluu lisäksi kylän johtaja, kasvattajia, ohjaajia, sosiaalityöntekijä, vanhempien sijaistajia ym. työntekijöitä. Kokonaisuudessaan henkilökuntaa on 0,7/lapsi

TAULUKKO 4. PERHEHOIDON VALVONTA: TOIMEKSIANTOSUHTEINEN JA LUVANVARAINEN

Valvonta kohdistuu	Vaadittava/suositteltava taso
Henkilöstö määrä/ lasten/perheiden määrä	
Toimeksiantosuhteinen	Perhehoitajat ovat ennakoon valmennettuja tehtävänsä.

	<p>1 perhekodin vanhempi/ 1-4 lasta/kelpoisuus perhehoitajalaki 1§ 2mom.</p> <p>2 perhekodin vanhempaa 5-7/lasta /toisella perhehoitajalain 1§ 3mom. kelpoisuus ja toisella em. lain 1§ 2mom. kelpoisuus</p>
Luvanvarainen	<p>1) 2 perhekodissa asuvaa vanhempaa tai mikäli perhekodissa asuu yksi vanhempi tulee palkata yksi ulkopuolinen työntekijä/enintään 4 lasta</p> <p>2) 2 päätoimista perhehoitajaa ja yksi ulkopuolinen työntekijä/enintään 7 lasta</p> <p>Vastuuhenkilöllä on kelpoisuuslain edellyttämä koulutus (sama kuin laitoshoidossa)</p>

TAULUKKO 5. TOIMITILOJEN VALVONTA

Valvonta kohdistuu näihin	vaadittava/suositeltava taso
Yksityisyys/yhteisöllisyys	Jokaisella lapsella on oma huone Asuinyksikössä on riittävästi yhteisiä tiloja ruokailuun ja yhdessä oloon, ja toiminta- ja harrastustiloja sekä neuvottelu ja toimitilaa Asuinyksikössä on oma pienkeittiö
Huonekoko	Yhden hengen huoneen vähimmäismitoitus 12 neliömetriä
Saniteettitilat	Vähintään 3 saniteettitilaa/asuinyksikkö

TAULUKKO 6. LASTENSUOJELUYKSIKÖN TURVALLISUUDEN VALVONTA

Terveysturvallisuusviranomaisen lausunto	Hyväksytty lausunto
Lääkehoito	Lääkehoitosuunnitelma on laadittu ja lääkehoidosta vastaava nimetty
Pelastussuunnitelma ja poistumisturvallisuusselvitys	Pelastusviranomaisen lausunto pelastussuunnitelmasta ja poistumisturvallisuusselvityksestä

	<p>Henkilöstö on perehdytetty suunnitelmiin ja ohjeet ovat jokaisen saatavilla</p> <p>Pelastautumista on harjoiteltu henkilökunnan ja lasten kanssa</p>
Kameravalvonta	<p>Kameravalvonnasta on informoitu lapsia ja nuoria</p> <p>Kameravalvonnan käytöstä ja henkilötietojen keräämisestä on laadittu rekisteriseloste</p>

TAULUKKO 7. SJAISHUOLLOSSA OLEVAN LAPSEN ASEMA JA OIKEUDET

Valvonta kohdistuu	Vaadittava/suositeltava taso
Lapsen huolto ja edunvalvonta	Lapselle on tarvittaessa nimetty edunvalvoja
Asiakassuunnitelma	<p>Asiakassuunnitelma on laadittu kaikille lapsille ja laatiminen on sosiaalityöntekijän vastuulla</p> <p>Yksikkö huolehtii:</p> <ul style="list-style-type: none"> -tarvittavat tiedot lapsesta asiakassuunnitelman laadintaan, -lapsen läsnäolosta ja

	<p>osallisuudesta asia-</p> <p>kassuunnitelman laa-</p> <p>dinnassa sekä,</p> <ul style="list-style-type: none"> - siitä, että asiakas- <p>suunnitelmassa sovitut</p> <p>asiat pannaan täytän-</p> <p>töön</p>
Lapsen osallisuus	<p>Lapsella on oikeus:</p> <p>Keskustella sosiaali-</p> <p>työntekijän kanssa</p> <p>huostaanoton syistä ja</p> <p>suunnitelmista asiois-</p> <p>saan tai sosiaalityönte-</p> <p>kijän luvalla osallistua</p> <p>häntä koskevien suun-</p> <p>nitelmien tekemiseen</p> <p>ja raportointiin</p> <p>Yksikön tulee:</p> <ul style="list-style-type: none"> -vastata siitä, että <p>asiakassuunnitelman</p> <p>mukainen yhteydenpito</p> <p>on mahdollista lapsen</p> <p>ja hänen läheisten</p> <p>henkilöiden kanssa</p> <p>sekä,</p> <ul style="list-style-type: none"> -toimia yhteistyössä <p>lapselle tärkeiden lä-</p> <p>heisten kanssa ja tu-</p> <p>kea lapsen kotilomien</p> <p>ja -jaksojen toteutu-</p>

	mista
Yhteistyö sijaishuollon aikana	<p>Asiakassuunnitelmaan on kirjattu</p> <ul style="list-style-type: none"> - lapsen ja hänen asioistaan vastaavan sosiaalityöntekijän yhteydenpito, sekä - lapsen ja hänelle tärkeiden henkilöiden yhteydenpito - Lapsi tietää keihin, miten ja missä asioissa hän voi olla yhteydessä valvoviin viranomaisiin
Oikeus palveluihin	<p>Yksiköllä on käytettävissä riittävästi terveydenhuollon palveluita</p> <p>Lapsen koulunkäynti turvataan</p> <p>Lapsi saa tarpeen mukaisen perus- ja erityistason opetuksen</p> <p>Lapselle nimetään hänen kouluasioistaan vastaava</p>

TAULUKKO 8. LAPSEN HOITO, KASVATUS JA HUOLENPITO

Valvonta kohdistuu	Vaadittava/suositeltava taso
Lapsen kasvun tukeminen	<p>Jokaiselle lapselle on laadittu erillinen hoito- ja kasvatussuunnitelma, jonka toteutumisen ja seurannan vastuu on sovittu.</p> <p>Yksiköllä on kirjalliset, julkisesti nähtävillä olevat yhdessä henkilökunnan kanssa laaditut kasvatustavat ja toimintatavat. Säännöt ja toimintatavat on ymmärrettävästi lapsille selitetty ja lähetetty lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle.</p>
Perustarpeet	<p>Lapsen puhtauden, ravinnon, levon, vaatetuksen jne. tarpeet huomioidaan yksilöllisesti.</p> <p>Lapsi saa yksilöllistä huolenpitoa ja turvaa.</p>
Terveystila	Lapsen fyysisestä ja psyykkisestä terveyden-

	<p>tilasta huolehditaan asianmukaisesti.</p> <p>Lapsen terveydentila on tarvittaessa tutkittu sijoittamisen yhteydessä.</p>
Taloudellinen tuki	Lapsen harrastuksia ja jatko-opintoja tuetaan yksilöllisen tarpeen mukaan.
Käyttövarat	<p>Lapsi saa ikätasonsa mukaisesti käyttövaroja.</p> <p>Lapsi saa itse päättää käyttövaroistaan.</p> <p>Maksetuista käyttörahoista pidetään kirjaa ja lähetetään vuosittain tiedoksi lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle.</p>
Jälkihuolto ja lapsen itsenäistymisen tukeminen	<p>Jälkihoitosuunnitelman laatiminen aloitetaan hyvissä ajoin ennen sijoituksen päättymistä, kuitenkin vähintään 6kk aikaisemmin.</p> <p>Jälkihuoltosuunnittelussa toimitaan yhteistyössä lapsen sosiaalityöntekijän ja lapselle läheisten</p>

	<p>kanssa.</p> <p>Lapselle on tehty suunnitelma itsenäistymisvarojen käytöstä.</p>
--	--

TAULUKKO 9. RAJOITUSTOIMENPITEIDEN VALVONTA SIAISHUOLLOSSA

Valvonta kohdistuu	Vaadittava/suositeltava taso
Rajoitustoimenpiteet	<p>Henkilökunta tuntee rajoitustoimenpiteitä koskevan lainsäädännön ja menettelyt.</p> <p>Rajoitustoimenpiteistä tehdään asiamukaiset päätökset.</p> <p>Päätökset annetaan tiedoksi sosiaalityöntekijälle, lapselle ja hänen huoltajilleen.</p> <p>Rajoitustoimenpiteet kirjataan.</p>

TAULUKKO 10. DOKUMENTOINNIN JA ASIAKIRJAHALLINNON VALVONTA

Valvonta kohdistuu	Vaadittava/suositeltava taso
Asiakirjahallinto, dokumentointi ja arkistointi	<p>-yksiköllä on kirjattu suunnitelma asiakastietojen dokumentoinnista ja rekisteröinnistä.</p> <p>-lapsen asiakirjojen laadinnasta, säilyttämisestä, tietojen antamisesta lapselle/nuorelle/vanhemmille on sovittu sosiaalityöntekijän kanssa.</p> <p>-henkilökunnalle on selvitetty salassapitosäännökset ja pyydetty salassapitositoumus.</p> <p>-tietosuojavastaava on nimetty.</p>